

יד
מהרי"ע

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
וישב
כסלו ה'תש"פ ב'של"א
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

כתיבת השנה ה'תש"פ, עדיף בפ"א כפופה ולא בפ"א פשוטה.

ארבע שאלות בענייני חנוכה, א' אם יבוא המשיח באמצע ימי החנוכה, האם יעברו להדליק בסדר של פוחת והולך כדברי בית שמאי? והאם יתחילו משמונה? ב' אדם שהחזיק בידו נר דלוק להדליק בזה הנר חנוכה, ובאמצע שאומר 'לשם יחוד' או הברכות, נדלק בטעות הנר חנוכה מהנר הדלוק בידו, מה יעשה כעת? ג' מה יעשה בחור ישיבה ספרדי או תימני, כאשר ראש הישיבה מורה לבחורים הספרדים בישיבתו להדליק נר חנוכה בברכה? ד' לדעת מהרש"ל שבנוסח 'הנרות הללו' ישנן ל"ו תיבות, כיצד הדבר מסתדר בנוסח שלנו אשר יש בו מ"ו תיבות. תשובה נרחבת לשאלה הא' בבירור הכרעת ההלכה כדעת בית הלל, מדוע לעתיד לבוא תהיה ההלכה כבית שמאי, ומה הדין כאשר בית שמאי מקילים, ובעניין מדתו של בית שמאי שהיא קפדנות.

חידוש גדול מפיוטים שנמצאו לאחרונה, כי הלל שמאי היו אחים.

הסבר החיד"א מדוע דרך האשכנזים להחמיר, ודרך הספרדים להקל.

תירוצים נוספים לשאלה הא' דלעיל.

תשובה לשאלה הג', בירור מעמד ראש ישיבה כדין 'מרא דאתרא' בישיבתו, לא אמרינן סב"ל במקום מנהג, וכיצד לנהוג להלכה ולמעשה.

כסימן מן השמים נתגלה למרן שליט"א תכלאל בכתב יד קדשו של כמה"ר שלום שבזי זיע"א, וכמה חידושים שנתגלו בו, והנוסח בלדי.

מהר"ש שבזי חיבר את הספר חמדת ימים בצעירותו, ואת השירות הגבוהות והעמוקות בזקנותו. בירור עניין מקום קבורתו של מהר"ש שבזי, תשובת ידידנו הרב פאזי גראדי יצ"ו לטענה בדבר העלאת עצמותיו לא"י, ודברי הרה"ג חיים פינטו שליט"א במכתבו למרן שליט"א.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק

טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741

דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 072-33-23-642

שלוחה 6

מספר השיעור בדיסקים ובקו "קול יהודי תימן" – 523

קול הלשון – 03-6171031

ניתן להקדיש כל שיעור להצלחה ולרפואה, או לעילוי נשמת.

השם יוזכר בל"נ בתחילת השיעור מפי מרן הגאון שליט"א,

וכן באמירת "מי שבירך" בסוף השיעור.

פרטים בטלפון: 050-4140741. נא לתאם זאת לפני השיעור.

והתורמים והמסייעים להפצת התורה ולזיכוי הרבים, ימלא המקום

ברוך הוא כל משאלות ליבם לטובה. אכ"ר.

כתיבת השנה ה'תש"פ, עדיף בפ"א כפופה ולא בפ"א פשוטה.

בשם רחמן.

אקדים ואומר, לגבי השנה שהזכרתי בפתיחת השיעור, כי אנחנו סוברים שכדאי לכתוב ה'תש"פ בפ"א כפופה ולא פ"א פשוטה, מפאת החשבון. כי פ"א כפופה זה שמונים, ופ"א פשוטה זה שמונה מאות. נמצא שאם אתה כותב ה'תש"ף, אתה מבלבל את החשבון. זאת מבלי להיכנס לכל העניינים האחרים. שאם אומרים את זה כמלה אחת, עדיף ה'תש"ף, פ"א פשוטה, כדין אות אחרונה, וכגון שנאמר ומשלי ל', ו[אל תוסף על דברי, משא"כ תי"ו שי"ן פ"א, אז יכתבו ג"כ פ"א כפופה. אבל לענ"ד הרי הסדר הוא, אי"ק בכ"ר גל"ש דמ"ת הנ"ך וס"ם זע"ן חפ"ף טצ"ן, א"כ חפ"ף זה שמונה שמונים, שמונה מאות. והרי בנ"ד, רוצים לומר את השנה, שהיא שמונים.

אותו הדבר לגבי ה'תש"כ, זה צריך להיות כ"ף כפופה. וכן שאר אותיות מנצפ"ך.

ארבע שאלות בענייני חנוכה, א' אם יבוא המשיח באמצע ימי החנוכה, האם יעברו להדליק בסדר של פוחת והולך כדברי בית שמאי? והאם יתחילו משמונה? ב' אדם שהחזיק בידו נר דלוק להדליק בזה הנר חנוכה, ובאמצע שאומר 'לשם יחוד' או הברכות, נדלק בטעות הנר חנוכה מהנר הדלוק בידו, מה יעשה כעת? ג' מה יעשה בחור ישיבה ספרדי או תימני, כאשר ראש הישיבה מורה לבחורים הספרדים בישיבתו להדליק נר חנוכה בברכה? ד' לדעת מהרש"ל שבנוסח 'הנרות הללו' ישנן ל"ז תיבות, כיצד הדבר מסתדר בנוסח שלנו אשר יש בו מ"ז תיבות.

בעזרת ה', נדבר על שלש-ארבע שאלות בהלכות חנוכה, אשר עוררו עליהם בזמן האחרון.

נפתח בדברי הגמרא במסכת שבת [דף כ"א:] כתוב כך, תנו רבנן, מצות חנוכה, נר איש

וביתו. והמהדרין, נר לכל אחד ואחד. והמהדרין מן המהדרין, ב"ש אומרים, יום ראשון מדליק שמונה, מכאן ואילך פוחת והולך. וב"ה אומרים, יום ראשון מדליק אחת, מכאן ואילך מוסיף והולך. לדעת בית הלל, מדליקים ביום הראשון נר אחד, וביום השני שנים, וכן הלאה. ולפי ב"ש, הסדר הפוך, ביום הראשון שמונה, וביום השני שבע, וכן הלאה.

אמר עולא, פליגי בה תרי אמוראי במערבא, ר' יוסי בר אבין ור' יוסי בר זבדא. האמוראים בא"י נחלקו, מה הטעם של ב"ש וב"ה במחלוקת הזאת. מה היא סברתם. חד אמר, טעמא דב"ש כנגד ימים הנכנסין, וטעמא דב"ה כנגד ימים היוצאין. ב"ש סוברים, שצריך שהדלקת הנרות תהיה לפי מספר הימים שעדיין עומדים לפנינו. כאשר אנחנו ביום הראשון, אז יש לפנינו שמונת ימי חנוכה. וביום השני, נשארו רק שבעה ימים. וכן הלאה. וב"ה אומרים, כנגד הימים שכבר עברנו. יום אחד, יום שני וכו'. ובפרט שבכך ניכר הנס, שהרי זה הוסיף ודלק עוד יום אחד בבית המקדש.

וחד אמר, טעמא דב"ש כנגד פרי החג, וטעמא דבית הלל דמעלין בקדש ואין מורידין.

האמורא השני סובר, כי הסיבה שבית שמאי אומרים, שמונה שבע שש וכו', כיון שזה כמו פרי החג. כפי שבחג הסוכות, בבית המקדש מקריבים קרבנות, כפי סדר הקרבנות הכתוב בפרשת פינחס. ביום הראשון, שהוא חמשה עשר בתשרי, מביאים שלשה עשר פרים. וביום השני, שנים עשר. וביום השלישי, פרים עשתי עשר. וביום הרביעי, פרים עשרה. וביום החמישי, פרים תשעה. וכן הלאה. זה פוחת והולך. הדבר בא לרמוז, שאומות העולם יהיו מתמעטים והולכים. א"כ גם בנ"ד, כנראה כיון שזהו העניין של חנוכה, ראשית כי הדברים מקבילים, שמונת ימי חנוכה ושמונת ימי סוכות, ועוד כיון שהמדובר בחנוכה על מלכות יון, א"כ הדבר מתאים שזה יהיה ג"כ אותו הדבר.

שאלה מהקהל: אם הוא יבוא בדיוק באמצע, זה יהיה אותו הדבר, אותו המספר.

תשובת מרן שליט"א: אפילו אז זה לא אותו המספר. למשל, ביום הרביעי, לפי ב"ש זה חמש, ולפי ב"ה ארבע. וביום החמישי לפי ב"ה זה חמש, ולפי ב"ש ארבע. אין אמצע.

שאלה מהקהל: אבל הגמרא אומרת, 'נהגו העם' בבית הלל. משמע שזה לא נגד ההלכה.

תשובת מרן שליט"א: אבל יצאה בת קול שאמרה 'הלכה בבית הלל', ישנה הלכה בכך. מה שכתוב 'נהגו העם', זה לא על כך. מדובר על עניינים אחרים. כגון בברכות [וכ"ב]. נהגו עלמא פהני תלת סבי.

שאלה מהקהל: בדרך כלל הולכים לפי ההתחלה, כמו בדיני סעודה וכו'. אם התחלנו בב"ה, נמשיך כך.

תשובת מרן שליט"א: זהו עניין אחר. כאשר מתחילים את הסעודה, כשאכלנו כזית, כבר חל החיוב של ברכת המזון, ולכן חלה עליך החובה להזכיר 'יעלה ויבוא'. או 'רצה והחליצנו'. אבל בנ"ד, כבר נשתנה הדבר, העולם השתנה, כעת זהו עולם חדש, 'דעתיד לחדתא עלמא', עכשיו צריכים לנהוג אחרת.

שאלה מהקהל: הדבר ישתנה מיד כשיבוא המשיח, תכף יעשו בבית שמאי בכל דבר עניין, או שיהיה הפרש זמן?

תשובת מרן שליט"א: הגמ' אומרת במס' עירובין [דף מ"ג ע"ב], שאליהו הנביא יכול לבוא בערב שבת, אפי' שישנו צד שלא יטרחו, אין בעיא שנפסיק להכין את צרכי שבת ונלך להקביל את פני המשיח, כיון שמיד כל העולם יהיו העבדים שלנו, והם יטרחו במקומנו. אבל לאט לאט, נגיע לכך בעז"ה.

זאת השאלה הראשונה.

אבל בית הלל אומרים, מעלין בקודש ואין מורידין. כיון שישנו כלל כזה, רש"י אומר כי לומדים זאת מאיזה פסוק, כמבואר במס' מנחות, א"כ עדיף להוסיף ביום השני, ולא לרדת. ומבואר במפרשים כי גם בית שמאי מודים, שמעלין בקודש ולא מורידין, כמו בשאר דיני התורה. הם לא חולקים על עיקר היסוד הזה. הם רק אומרים, שנ"ד שאני. בסתמא, בדרך כלל, אה"נ אומרים כך. אבל אם ישנה סיבה, כמו בנ"ד כנגד פרי החג, אז עדיף למעט.

דיברנו בעבר [ענין שיעור מוצש"ק כי תצא ה'תשע"ה, ומוצש"ק שמות התשע"ו, ומוצש"ק נח וחי שרה שנת התשע"ט] על כך, שצריכים אנו לצפות בכל יום לביאת המשיח. כאשר אומרים 'לישועתך קויתי יי' [בסוף 'רפאני'], מהרי"ץ זיע"א אומר [בעץ חיים ח"א] כי יש לכוון על כך. או בנוסחאות שאומרים בשמונה עשרה 'לישועתך קוינו כל היום', או 'חיכינו', וכן 'ציפינו'. וכן כשאנחנו אומרים בקדושה 'כי מחכים אנחנו לך'. בכל מקום שאומרים זאת בתפילות, ישנה מצוה לכוון לחכות לביאת המשיח בכל יום. אנחנו מצפים לביאת המשיח, שנזכה לאור הגנוז מששת ימי בראשית שיתגלה במהרה בימינו אמן. ביום שבת, המשיח לא בא. אבל במוצאי שבת, יש אפשרות שיבוא, שהרי לכן אומרים אז, 'אליהו הנביא ומשיח בן דוד, יבואו אלינו ויבשרונו', והמשיח בא יום אחד אחרי אליהו הנביא. בעזרת ה', אם אליהו הנביא יבשר לנו כעת, אזי מחר יבוא המשיח. ואם כן, נדליק שמונה נרות. שהרי כתוב, כי לעתיד לבוא ההלכה תהיה בבית שמאי. כעת אנחנו מדליקים על סדר מוסיף והולך, בבית הלל. אבל אם יבוא המשיח, נצטרך להדליק שמונה נרות.

אבל השאלה היא, מה יהיה אם המשיח יבוא באמצע ימי חנוכה. התחלנו לעשות כדעת בית הלל, ובאמצע חנוכה הגיע המשיח. האם אנחנו נשנה את המספר? נתחיל לעשות הפוך?

אגיד בהתחלה את השאלות בקצרה, ולאחר מכן נדבר בל"נ על כל שאלה בפני עצמה.

את שתי השאלות הראשונות, שאל ידידנו הרה"ג גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א. אפשר לומר את השאלה הראשונה בכל מיני סגנונות, אבל אומר לכם כפי שהוא שאל.

לכבוד חנוכה, תכתבו לי תשובה יפה בזה בבקשה. אם יבוא משיח באמצע ימי החנוכה, כיצד ינהגו? האם יעברו באמצע ימי החנוכה להדליק בסדר של פוחת והולך כדברי בית שמאי? והאם יתחילו משמונה? האם נעבור באמצע הימים לעשות כדעת ב"ש, או שנתחיל מהתחלה, שמונה שבע וכו'?

בברכת כהנים באהבה, כעתירת גמליאל הכהן רבינוביץ, מח"ס "גם אני אודך" ו"פרדס יוסף החדש" על המועדים.

כעת, השאלה השנייה.

רציתי לשאול ב"ה, אדם שאמר לשם יחוד לפני הדלקת נר חנוכה, והחזיק בידו נר דלוק להדליק בזה הנר חנוכה, ובאמצע שאומר לשם יחוד, או באמצע הברכות, נדלק בטעות הנר חנוכה, מהנר הדלוק בידו, מה יעשה כעת? בברכת כהנים באהבה, כעתירת גמליאל הכהן רבינוביץ, מח"ס "גם אני אודך" ו"פרדס יוסף החדש" על המועדים.

חושבני כי השאלה הזאת קיימת רק אצל החסידים, חסידי הבעש"ט, כיון שהם מחזיקים את נר 'השמש' עוד לפני שהם מברכים. אבל אנחנו התימנים, אני מדליק את הגפרור לאחר אמירת הברכות. אבל הם, מחזיקים נר כבר מההתחלה. א"כ יכול להיות שבטעות, בלי כוונה, השמש ידליק את הנר.

השאלה השלישית, היא כדלקמן. כידוע ישנה מחלוקת בין גדולי ישראל לגבי בני הישיבות

הקד' הספרדים, וכן התימנים, האם הם צריכים להדליק בישיבות? ישנם כאלה האומרים, וכך בדרך כלל המקובל, שהבחורים סומכים על הדלקת ההורים בבית, כיון שהם סמוכים על שלחן אביהם. וישנם כאלה האומרים, שהוא לא נקרא סמוך על שלחן אביו, כיון שהוא נמצא בישיבה. ולכן לדעתם הוא צריך להדליק בברכה בעצמו, כפי מנהג האשכנזים.

ישנם מקצת ראשי ישיבות ספרדים, הקובעים לתלמידים, כי כאן בישיבה אנחנו פוסקים להדליק ולברך. האם הבחורים התלמידים יכולים לברך? שהרי הדין הוא, ספק ברכות להקל, וסוף סוף הרי זאת מחלוקת. זאת השאלה השלישית.

השאלה הרביעית, נשאלה ע"י בני הרב שאול הי"ו, לגבי נוסח שלנו באמירת 'הנרות הללו וכו', כי בספרים מובא בשם מהרש"ל שבנוסח 'הנרות הללו' ישנן שלושים ושש תיבות. הנרות 'הללו' – ל"ו, שלושים ושש, כנגד ל"ו הנרות שמדליקים בחנוכה. אבל בנוסח שלנו התימנים, ישנן ארבעים ושש תיבות. א"כ, כיצד להתייחס לדבר? האם צריכים לדקדק בנוסח, או לשנות, או שמא ישנו איזה הסבר לכך?

בעזרת ה', נענה לפי הסדר. לגבי השאלה השנייה, לא אכנס כעת לענות עליה, כי לא נראה לי שנספיק. אולי בל"נ בשיעור הבא.

תשובה נרחבת לשאלה הא' בבירור הכרעת ההלכה כדעת בית הלל, מדוע לעתיד לבוא תהיה ההלכה כבית שמאי, ומה הדין כאשר בית שמאי מקילים, ובעניין מדתו של בית שמאי שהיא קפדנות.

לגבי השאלה הראשונה, ברצוני להקדים ולומר, כי בעניין בית שמאי ובית הלל, שלעתיד לבוא תהיה ההלכה כב"ש, אין לכך מקור בש"ס או במדרשים, או בספרי הפשטנים, אלא הדבר כתוב רק בספרי המקובלים. רבים

הגמרא במס' יבמות [דף י"א ע"א] אומרת, כי 'בית שמאי מחדדי טפ'. דהיינו, בית שמאי היו יותר חריפים מבית הלל. א"כ למעשה אליבא דאמת, הצדק עמהם. קשה לי כעת להרחיב ולדייק את הדברים, אבל תקחו את הדברים במינוח הנכון. דהיינו, האמת היא כדעת בית שמאי, אבל העולם לא יכול להבין כעת את האמת הזאת, אנחנו לא בדרגא כזאת.

כתוב בגמ' במסכת עירובין [דף י"ג ע"ב] על רבי מאיר, גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם, שאין בדורו של רבי מאיר כמותו. ומפני מה לא קבעו הלכה כמותו? שלא יכלו חבריו לעמוד על סוף דעתו. שהוא אומר על טמא טהור, ומראה לו פנים. על טהור טמא, ומראה לו פנים.

הסיבה שלא קבעו את ההלכה כמותו, כיון שלא ירדו חבריו לסוף דעתו. הוא יכל לומר על טמא טהור ועל טהור טמא, ונותן לו טעם. כל דבר הוא היה יכול להסביר. הרואה רבי מאיר בבית המדרש, כאילו כאילו עוקר הרי הרים וטוחנן זה בזה [סנהדרין דף כ"ד]. חריפות ועמקות, עצומים ונוראים. לא יכלו לעמוד על סוף דעתו. אבל למעשה כביכול האמת היא כמותו, אלא שבעולם הזה אי אפשר לנהוג הנהגה של אמת כאשר לא מבינים אותה. כך היא התורה. כאשר אדם ת"ח פוסק שאלות, עליו להבין מה הוא אומר. אם אינו מבין את הסברא, אזי הוא לא אומר הלכה, אלא דברים בעלמא. הגר"א וסרמן משווה את בית שמאי, כמו רבי מאיר. וא"כ הדבר יכול להיות רק לעת"ל, שאז תימלא הארץ דעה את ה', ואז אנחנו נוכל לנהוג את ההנהגה הזאת.

כך כותב הגר"א וסרמן הי"ד בקונטרס דברי סופרים [סימן ה' דף י"ז אות ט"ז], נמצא כתוב בספרים, שלעתידי לבוא תהיה הלכה כבית שמאי.

זה כתוב רק בספרי קבלה, ובודאי שעיקר הטעם לכך שהם אמרו, הוא עפ"י הסוד. וזוהי

מביאים זאת בשם האר"י ז"ל. לא ברור בדיוק מיהו הראשון שאמר זאת, אבל מה שברור הוא, שהמקובלים הם שאמרו זאת. מביאים זאת בעיקר בשם הספר ויקהל משה. יכול להיות שישנם 'כתבי האר"י' אשר לא הגיעו לידינו, והגיעו רק לידם. בכל אופן, בספרי המקובלים האחרונים הדבר מוזכר, וכך המקובל. גם סדר הדורות מביא זאת בשמו, ובהרבה ספרים דיברו על כך.

והטעם לדבר זה, כי לעתיד לבוא יהיה אפשר לנהוג כדעת ב"ש. בעולם שלנו, אי אפשר לנהוג כב"ש, כיון שב"ש זה מדת הדין, העולם לא יכול לסבול את ההנהגה של חומרות יתירות ודקדוקים גדולים. זהו כפי שהקב"ה ראה שהעולם לא יכול להשתמש באור שהוא ברא בששת ימי בראשית, וגנז אותו לעתיד לבוא. העולם לא מסוגל כעת להנהגה הזאת, אלא להנהגה כפי בית הלל. זהו מה שבדר"כ כתוב בספרים. כי בית שמאי מדתם דין וגבורה, ובית הלל מדתם חסד. ולעת"ל העולם יחזור לתיקונו, כמו קודם חטא אדם הראשון. אולי ישנם כיום מעט אנשים, שאכן מסוגלים להתנהג כך, אבל רוב העולם אינם יכולים, ממילא זהו מה שקובע.

מאחר שהדבר כך, אם אכן זהו השיקול, לכאורה כל זה מדובר כאשר ב"ה אומרים לקולא וב"ש אומרים לחומרא. אבל בנדון דידן, זה לא עניין של קולא וחומרא. מי כאן המיקל, ומי המחמיר? הרי בנ"ד יש לכל אחד טעמים, האם להתחיל בשמונה נרות ואז לרדת, או להתחיל באחד ואז לעלות. אלו סברות. אין כאן מישוהו שמיקל או שמחמיר. אם כן לכאורה, בנ"ד הדבר צריך להישאר כך, שההלכה תהיה כפי דעת בית הלל.

מצד שני, הגר"א אלחנן וסרמן כותב טעם אחר לעניין הזה, ולפי דבריו אין נפקא מינה. הוא אומר, שהסיבה היא כי למעשה הרי היה צריך לפסוק כדעת ב"ש, למרות שב"ה היו הרוב.

אכן הכוונה כשכותבים "ספרים" סתם. אבל צריכים לדעת, כי תמיד בכל דבר של סוד, יש גם טעם ע"ד הפשט. דהיינו, הוא לא חרג כאן בכך שהוא נותן לזה הסבר פשטני, כיון שהדבר אינו סותר. אבל לעניינינו, תהיה מכך נפקא מינה. ברצוני לומר, כיצד בכלל עלה בדעתו לתת לכך טעם ע"ד הפשט, אם רק המקובלים אומרים זאת. אלא יען כי לכל דבר נסתר, ישנו גם טעם גלוי. ואותו הדבר ההיפך, כאשר אומרים טעמים ע"ד הפשט, אבל צריכים לדעת כי ישנו גם טעם נסתר.

והוא כותב כך, ונראה הטעם לזה, דהא בית שמאי מחדדי טפי, והאמת כדבריהם, אלא שבזמן הזה אין אנו יכולים לירד לסוף דעתם, ומשום הכי אין הלכה כב"ש, שאין לדיין אלא מה שענינו רואות. אבל לעתיד לבוא, שיקויים הכתוב ומלאה הארץ דעה, יתברר שהאמת בבית שמאי. ועל כן תהיה הלכה כמותם. ומ"מ עתה אף שידוע לנו שהאמת כדבריהם, אין הלכה כמותם, כיון שלפי דעתנו והשגתנו שיש לנו עתה, נראה יותר כדברי בית הלל.

ישנה כאן עמקות, להבין בכלל את המושגים, אבל כך הוא כותב.

למדן אחד כאשר שמע זאת שאל אותי, מה הפירוש? הרי אם התלמיד שואל את הרב, והרב עונה לו, והתלמיד אינו מבין את טעם מה שהרב אמר, וכי אינו צריך לעשות כפי שהרב אמר לו? מה הכוונה, לא ירדו לסוף דעתו. אז מה אם הוא לא ירד לסוף דעתו?

עניתי בס"ד, לא, אין המדובר כאן בתלמיד השואל את הרב, שאז בודאי שהתלמיד צריך לעשות כפי שהרב אומר, אבל כאן המדובר על חבריו של רבי מאיר, חכמי הדור, לא יורדים לסוף דעתו, א"כ ההלכה צריכה להיות כפי דעת חכמי הדור, מה שהם מבינים, וזהו מה שהקב"ה רוצה.

הדבר דומה למה שכתוב בספרים, בעניין המחלוקת במסורת כתיבת ספר תורה, בחסרות ויתרות. זה לא בדיוק אותו הדבר, ישנו חילוק בין העניינים, אבל זהו רק בכדי 'לטעום' את המושג. בעניין זה, יש לנו כללים כיצד לעשות. נניח שישנה מחלוקת לגבי מלה מסויימת, האם היא מלא וא"ו או חסר וא"ו, הולכים לפי הרוב, כפי שנאמר בתורה ושמות כ"ג, ב' אַחֲרֵי רַבִּים לְהִטָּת. אבל לכאורה, מה הפירוש? הרי משה רבינו ע"ה כתב את התורה, האם הוא כתב את הס"ת כפי שאנחנו, או שלא? אינני יודע. וכי אתה יכול לומר לי בבירור, כי כך משה רבינו כתב? לא. א"כ, כיצד אתה פוסק ככה?

אלא התשובה, כי זהו מה שהקב"ה רוצה. מהריק"ש [בתשובותיו] מדגיש ומחדד זאת, לא משנה מה משרע"ה כתב, הקב"ה רוצה כעת שתלך לפי הרוב. מה שזה אולי לא אמת, זה לא משנה. הקב"ה רוצה, ישנה הלכה, התורה אומרת לך מה עושים כשאין ידיעה, כשאין הכרעה, הולכים לפי הרוב. האם זה כפי שכתב משרע"ה או שלא, זה לא נפקא מינה.

כמובן שיש בכך דברים להוסיף נופך ותבלין בכדי להבין את העמקות שבדבר, כי יש שינויים בעולמות, הנהגות אחרות בעולם, ושהתורה צריכה כך כעת להיכתב וכו', יש ספר תורה במתיבתא עילאה ויש במתיבתא תתאה [עי' מנחת שי בפר' בהעלותך, ע"פ ויהי ביום 'כלות' משה, ועוד]. אבל זה רק בשביל מי שרוצה להעמיק ולהבין היטב את שורש הדברים. אבל בפשטות, כך היא ההלכה, כיון שזהו מה שהקב"ה רוצה, 'אחרי רבים להטות'. וזהו מה שקובע.

לפי דברי הגר"א וסרמן יוצא, שאין נפק"מ, כי לא משנה אם ב"ש וב"ה נחלקים בענייני חומרות וקולות, או שנחלקים בהלכות התלויות בסברות, ואשר אינן תלויות בקולות וחומרות. תמיד צריך לעשות כעת כדעת ב"ה, ולעת"ל הכל יהיה כדעת בית שמאי.

ועכשיו מובן היטב פלוגת בית שמאי ובית הלל, כי בית שמאי מדברים כפי מדרתם בהנהגה, שהוא כמו שעלה במחשבה. אמרו, שמים נבראו תחילה, ומביאין ראיה מפסוק בראשית ברא, המדבר בהנהגה זו. ובית הלל אומרים כפי מדרתם בהנהגה, שהוא אחר שהקדים מדרת הרחמים שהוא מעשי יום ב', ולכן אמרו ארץ נבראת תחילה, ומביאין ראיה מפסוק ביום עשות. והבן היטב, כי הוא נכון בעזרת ה'.

למעשה, לגבי השאלה דלעיל, נפקא מינה אף לגבי דברים שהם 'מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל'. הרי ישנם כמה דברים, שבהם בית הלל מחמירים, ובית שמאי מקילים. אז מה יהיה לעת"ל?

הדבר תלוי בזה, אם זהו עניין של 'דין' ושל 'רחמים', א"כ לעת"ל נצטרך ללכת תמיד לחומרא, גם במה שב"ש הקילו, צריך ללכת בזה לפי ב"ה. אבל אם הסיבה היא בגלל שב"ש ירדו לעומק העניין, אז לא משנה, כי לעת"ל אנחנו נבין שהסברות של ב"ש הן העיקריות.

בספר היהודי הקדוש [דף ר"ז] מובא כך, מחלוקת בית שמאי ובית הלל, ידוע מה שגילה האר"י ז"ל שלעתיד לבוא תהיה הלכה כבית שמאי ולא כבית הלל. הרי שישתנה הרצון של מעלה, לפי הדורות ולפי העולם. ישנם שינויים בהנהגת העולם. ולעתיד לבוא, יחזור הדין וההלכה הפסוקה כבית שמאי ולא כבית הלל.

מפורסם בשם הגר"י סלנטר, כי בעצם, לגבי מחלוקת ב"ש וב"ה, שמאי והלל, בגמרא מגדירים את שמאי בתואר 'קפדן', ואת הלל 'ענותן'. אבל הוא מסביר, אל תחשוב, שח"ו זהו משהו שהיה בטבע ובהנהגה מלידה של ב"ש. ישנם החושבים, כי כביכול ח"ו הלל בשמים הוא במדרגה יותר גבוהה מאשר שמאי. כך העולם חושב. כי הלל ענותן, ושאמי קפדן,

שאלה מהקהל: אבל בגמ' לא אמרו שלא ירדו לסוף דעתם, אלא רק שהיו נוחים ועלובים. זהו טעם אחר.

תשובת מרן שליט"א: נכון, אבל זה בכדי להסביר את הבת קול. לא אכנס לכך כעת, כיון שאלו 'מים שאין להם סוף'. מה הפירוש 'יצאה בת קול ואמרה'. ובכלל, הרי לא בשמים היא. ומה הפשט 'נוחים ועלובים', וכי בגלל שהאדם עניו אז ההלכה כמותו. יש לכך טעמים והסברים, אבל זאת סוגיא בפני עצמה. אני מדבר כעת על 'השורה התחתונה', לפי המסקנות.

בספר ערבי נחל [פרשת אמור, דרוש ה', דף ת"ר] מובא כך, ידוע שבכל מקום מחלוקת בית שמאי ובית הלל בית שמאי מחמירין ובית הלל מקילין, כי מדרת בית שמאי הגבורות (הקדושים) [הקדושים], ומדרת בית הלל רחמים, וכמו שאמרו רז"ל [שבת דף ל' ע"ב] לעולם יהא אדם ענוותן כהלל ולא קפדן כשמאי. ואמנם מדרגת בית שמאי גדולה יותר, וכמו שאמרו רז"ל [יבמות דף י"ד ע"ב] שאני בית שמאי דמחדדי טפי, כמ"ש כל זה בכתבים. הוא רומז לכתבי האר"י, כאשר כותבים 'כתבים' מתכוונים לכתבי האר"י, אבל חושבני כי הדבר אינו נמצא ממש בכתבי האר"י, בכל אופן הידועים. אבל בספרי קבלה, זה נכון.

ולכן לעתיד לבוא תהיה הלכה כבית שמאי, ומובן זאת היטב עם האמור – הוא מאריך על כך בדברים לפני כן – כי בית שמאי מדרגתן יותר, והמציאו ההנהגה תמיד מבריאה עצמה בלי מסך היצירה, כמו שעלה תחילה במחשבה לברוא במדת הדין, ושם הדקדוק מצוי. ולכן לעולם מחמירים. משא"כ מדרת בית הלל, ההנהגה על ידי מסך היצירה שהקדים מדרת הרחמים, ולכן מקילים. ועכשיו הלכה כבית הלל, כי הנהגות רוב העולם על ידי היצירה. ולעתיד שיתוקן העולם ויהיה כמו שעלה במחשבה, אז תהיה הלכה כבית שמאי.

ואפילו כעסן, כפי אותם החושבים כך. לכאורה, וכי שמאי לא היה יכול לעבוד על מדותיו? אלא הוא אומר, כי בעצם מחלוקת ב"ש וב"ה אינה נובעת מתוך המדות שלהם, מן היצירה שלהם, אלא זאת שאלה של הנהגה. כפי שיש ביניהם מחלוקת בענייני הלכה, כך יש ביניהם מחלוקת בהנהגה, כיצד צריכים להתנהג? האם צריכים להתנהג בקפדנות, או בענוה?

כך הוא מסביר בספרו אור ישראל [סי' כ"ח], וכמובן יש לכך הרבה ראיות, רק שאינני רוצה להיכנס לכך כעת, כיון שזהו נושא בפני עצמו.

וזה לשונו, אולם ביאור הענין הוא, כי זה היתה מסיבת מחלוקת שמאי והלל בדרכי עבודת ה' ית"ש. כי כמו שנחלקו שמאי והלל בכל התורה, כן נחלקו בדרכי העבודה, אם להתנהג במדת הענוה, או לכבוד התורה צריך להתנהג כמדת הקפדנות. שמאי היה סבור, כי עפ"י דרך התורה, צריך אדם להתנהג במדת הקפדנות לכבוד התורה. והלל היה ס"ל, כי לעולם צריך אדם להתנהג במדת הענוה. וכל אחד החזיק בדעתו, והתנהג עפ"י שיטתו. אמנם אם שמאי היה סבר כהלל, שעפ"י התורה צריך אדם להתנהג במדת הענוה, גם הוא היה עניו כהלל. וכן אם הלל היה ס"ל שעפ"י התורה צריך להתנהג במדת הקפדנות, גם הוא היה קפדן כשמאי. פירוש, אם הלל היה חושב שעפ"י התורה צריך להתנהג בקפדנות, הוא היה מתנהג כך. ואם שמאי היה חושב כמו הלל, אזי הוא היה מתנהג בענוה, רק שהוא חשב כי ההנהגה צריכה להיות אחרת. הוא אומר, כי 'במקרה' זה נהיה כך. זהו לשונו, אך במקרה נהיתה הדבר, כי שמאי היה ס"ל שצריך אדם להתנהג במדת הקפדנות לכבוד התורה, והלל היה סבר להתנהג במדה הענוה, וכל אחד התנהג עפ"י שיטתו כנ"ל.

ובהמשך הוא אומר, נמצא כי מעלתו של הלל לא היה גדולה כלל ממעלת שמאי, ושם בעולם האמת המה תקועים זה אצל זה, ומתענגים

בנועם זיו העליון כ"א בעד הנהגתו לפי שיטתו. כך הוא כל זמן שלא נפסקה ההלכה, כל זמן שלא יודעים, אז תלמידי ב"ש ילכו לחומרא ובקפדנות, כי זהו מה שהקב"ה רוצה, וב"ה חושבים אחרת.

אכן אחרי אשר חז"ל פסקו כהלל, ואמרו לעולם יהא אדם ענותן כהלל ואל יהא קפדן כשמאי, הנה עתה מי שמתנהג במדת הקפדנות, עונו גדול מאוד.

יוצא לגבי השאלה שלנו, כי בעצם לפי הצדדים הללו, יכול להיות שאולי בכלל השאלה לא מתחילה, כי אולי לעתיד לבוא בנושא הזה תישאר ההלכה כדעת בית הלל, כיון שזהו דבר אינו נוגע לקולא או לחומרא.

חידוש גדול מפיוטים שנמצאו לאחרונה, כי הלל שמאי היו אחים.

דרך אגב, ישנו חידוש גדול מאד, כי ישנם כאלה האומרים שהלל ושמאי היו אחים.

מרן שליט"א פונה לציבור: מישוה שמע מכך? תשובת הקהל: לא.

הדבר פלא עצום. מה שישנם שני אחים אשר כל אחד מהם מתנהג בצורה אחרת, זה לא חידוש, כי יש דבר כזה. כל אחד יש לו שורש אחר לנשמתו, כמ"ש מהר"א הכהן בעל שבט מוסר באחד מספריו.

המקור לכך, נתגלה מקרוב שישנם פיוטים מזמן הגאונים, פיוטים לחג השבועות, וכתוב זאת שם במפורש, בשני פיוטים. בפיוטים הללו, כתוב על עניין מסירת התורה, הרי במסכת אבות מובא כך, משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע וכו', ואח"כ כתוב מי קיבל ממני, אנטונוס איש סוכו קיבל משמעון הצדיק וכו', ואח"כ יוסי בן יעוזר איש צרידה ויוסי בן יוחנן איש ירושלם קיבלו מהם וכו'. כתוב שם את

אחים. הוא אפי' לא אמר בהדיא שזה שמאי והלל, אבל לפי הסדר, הרי הדבר חייב להיות כך.

ואם יש מישהו שיפקפק, אז ישנו פיוט נוסף שכתוב זאת במפורש. מיהרו לדרוש בדת רשומי, וקיבלו מהם שני אחים הלל ושמאי. כאן כבר אי אפשר להתווכח, כתוב זאת בהדיא. ומי שמבין, גם בפיוט הראשון, אי אפשר להתווכח. אבל עכ"פ כאן כתוב במפורש, 'מיהרו' – שמעיה ואבטליון – 'לדרוש בדת רשומי. וקיבלו מהם שני אחים, הלל ושמאי'.

הפיוט השני הזה, מובא גם בספר ארץ ישראל ופיוטיה [דף 540], נדפס בירושלם בשנת ה'תשנ"ו.

הפיוט הראשון שהבאנו, מובא גם בספר קדושתאות ליום מתן תורה [עמ' 245]. כך נכתב שם, 'יעלוזו רעים ואיחים', הם לא ניקדו את המלה הזאת 'אֲחִים', כי הם לא הבינו מה זה 'אֲחִים', הרי צריך לומר 'אֲחִים'. מדוע הוסיף הפייטן כאן יו"ד אחרי האל"ף, להוראת ניקוד צירי? אבל כיון שאח"כ כתובה שוב המלה הזאת, כנראה הפייטן לא רצה לכתוב שוב 'אֲחִים', שהרי הפייטנים בוחרים מלה אחרת בכל פעם. אלא זהו כמו [בראשית מ"ו, כ"א] אָחִי וְרֵאשׁ. הכוונה היא, אחים.

'בפרדס שלחים', הכוונה מלשון הפסוק [שיר השירים ד', י"ג] שְׁלַחֲנֶךָ פְּרִדִּים רְמוֹנִים, או כפי לשון חז"ל 'בית הבעל ובית השלחין'. בלקח טוב סוחחים', מלשון שיחה, למרות שכתוב כאן בסמ"ך, הכוונה היא זאת. לפעמים בכדי שלא יטעו בשי"ן ימנית, כותבים סמ"ך במקום שי"ן. 'ששים ושמחים וכו' כן נמסרה בסוף לשני אחים'.

אם כן ברור, שישנה קבלה כזאת של קדמונים. אין לכך סתירה, אבל גם אין לכך ראיה. מה שכן מובא, הדבר הידוע הוא, שבהתחלה

סדר מקבלי התורה. יהושע בן פרחיה ונתאי הארבלי קיבלו מהם וכו', יהודה בן טבאי ושמעון בן שטח קיבלו מהם וכו', שמעיה ואבטליון קיבלו מהם וכו', ולבסוף הלל ושמאי קיבלו מהם וכו'. אלו האחרונים, הלל ושמאי. אח"כ כבר לא כתוב מי קיבל ממי. סוף מקבלי התורה, הם הלל ושמאי.

ישנו פיוט שנתגלה בגניזה, מתקופת הפייטנים הקדמונים, ינאי והקליר, דהיינו רבי אליעזר הקליר, ותשמעו מה כתוב שם. הוא מדבר כפי סדר מסורת מקבלי התורה, והיא חשקה נפשי משחת בלי, בעת נמסרה לבן פרחיה מִתִּי הארבלי. אחר כך כתוב, ומראש היתה עוז מבטח, לב בעלה בה בטח. הנה אל ישועתי אבטח, ובעבורה וישכון ישראל בטח. כנמסרה לבן טבאי ולשמעון בן שטח. הפייטן הולך לפי הסדר ובחרוים, את השתלשלות מסירת התורה. הוא מביא את 'בן פרחיה ומתי הארבלי', דהיינו הוא גורס 'מתי', מה שאנחנו גורסים 'נתאי'. 'והיא חשקה נפשי' היינו, בתורה חושקת נפשי. 'משחת בלי' – כנראה הוא מתכוון שלא להישחת כמו דבר בלה, כדבר שמתיישן. 'כנמסרה לבן טבאי' – זהו סגנון לשון המצוי בפיוטים הקדמונים, 'כנמסרה', מתכוונים 'כאשר נמסרה', הם מקצרים. אח"כ כתוב, כדי ככלה מסותרת בעוז חביון, יושבת בסתר עליון וכו', כנחקה גת בגליון, להימסר לשמעיה ואבטליון. הכל לפי הסדר.

בעת הוא מגיע לסוף, הוא אפילו לא כתב את שמותיהם. יעלוזו ריעים ואיחים, כנשתלחו בפרדס שלחים. כעץ מבכר לירחים, ריח טוב מפיחים, בלקח טוב סוחחים. ששים ושמחים, כשושן מפריחים. וכמו קיבלוה מראש שני אחים, כן נמסרה בסוף לשני אחים.

הפלא ופלא. הפייטן אומר, כמו שהתורה התקבלה מראש לשני אחים, דהיינו משה רבינו ואהרן הכהן, שהרי פעמים רבות כתוב 'וידבר יי אל משה ואל אהרן', כך נמסרה בסוף לשני

שמאי היה תלמיד של הלל, ואח"כ הוא נהיה תלמיד חבר'. הלל נתמנה לנשיא, ושמאי אב בית דין. אך יכול להיות שנפלה כאן טעות. אלו אשר כתבו זאת, אכן היו חכמים גדולים, אבל אולי התבלבלו עם דבר דומה הכתוב בגמ' במס' סוטה [דף כ"א סוף ע"א], דכי אתא רב דימי אמר, הלל ושבנא, אחי הווי. הלל עסק בתורה, שבנא עבד עיסקא. אולי הפייטן החליף, בין שמאי לבין שבנא. למרות שקשה לייחס להם טעות כזאת.

ממשיכה הגמ' ואומרת, לסוף א"ל, תא נערוב וליפלוג. לאחר ששבנא ראה, שאחיו הלל נהיה גדול בתורה. בהתחלה הוא לא עזר להלל, שהיה מסכן ועני, למרות שהיה אחיו עשיר ועושה סחורה. אבל לאחר שראה שהלל נהיה נשיא, אז הוא אמר להלל, בוא אתן לך חצי מרכושי, בכדי שיהיה לי חלק בתורה שלך. יצתה בת קול ואמרה, [שיר השירים ח', ז'] **אִם יִתֵּן אִישׁ אֶת כָּל הוֹן פִּיתוֹ פְּאֻהָהּ וְגו'.** כעת, זה כבר לא יעזור. אם היית נותן מעיקרא, הוא היה לומד תורה בזכותך. אבל אם לאחר שהוא כבר למד תורה וכו', עכשיו כבר אי אפשר. מאוחר מדי.

בכל אופן בגמרא כתוב, שהלל ושבנא היו אחים. רק עליהם נזכר.

הסבר החיד"א מדוע דרך האשכנזים להחמיר, ודרך הספרדים להקל.

אבל אם הדבר נכון, ששמאי והלל היו אחים, אזי ישנה כאן הבנה חדשה. שהרי בעצם, הלל זה מדת חסד, ושמאי זה מדת גבורה.

החיד"א מביא [בקונטרס מסעותיו, נדפס בס' תולדותיו דף קס"ה], כי האשכנזים, מדתם היא גבורה, לכן בדרך כלל הם מחמירים. והספרדים בדרך"כ הם מקילים, כיון שהשורש שלהם הוא מדת חסד.

שוב הפעם, זה לא שהספרדים מחפשים להקל, והאשכנזים להחמיר, אלא שכך היא מדתם. זהו כפי שאמרנו מקודם, לגבי הלל ושמאי, שכך היתה הנהגתם עפ"י התורה. אצל האשכנזים, כך הדבר נמשך אליהם, מן השרשים שלהם, שהם פוסקים עפ"י התורה, ויוצא להם להחמיר, בדרך כלל.

והתימנים, הם באמצע. התימנים זאת מדת תפארת. הם ממוצעים, בין זה לזה. הרחבתי ע"ז בס"ד בנפלאות מתורתך במגילת אסתר, ע"פ האגרת הזאת.

בכל אופן, יש כאן אשומים, חסד וגבורה, אולם זה משלים האחד את השני. דהיינו, אמנם זה שני דברים ניגודיים, אבל בעצם, בבריאת הקב"ה, שני הדברים הללו הם קיימים. ממילא, אם שמאי והלל אחים, אזי הדבר בהחלט יכול להיות, כיון שבעצם זאת שלימות. משלימים הם זה וזה.

כותב בעל איגרת הקודש [פרק י"ג עמ' קי"ט] כך, כל איש ישראל צ"ל כלול מב' בחינות אלו, ואין לך דבר שאין לו מקום. ולכן מצינו כמה דברים מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה. מה הפירוש? מדוע ישנם דברים, שבית שמאי כן הקילו בהם? ללמדנו שאף ב"ש ששורש נשמתם מבחינת שמאל העליון, ולכן היו דנין להחמיר תמיד בכל איסורי התורה. וב"ה שהיו מבחינת ימין העליון, היו מלמדין זכות להקל ולהתיר איסורי ב"ש שיהיו מותרים מאיסורם ויוכלו לעלות למעלה. אעפ"כ בכמה דברים היו ב"ש מקילים, מפני התכללות שורש נשמתם שהוא כלול גם מימין, וכן שורש נשמת ב"ה כלול גם משמאל, כידוע דרך ומדות קדש העליון דלית תמן קיצוץ ופירוד ח"ו, וכל המדות כלולות זו מזו, ולכן הם מיוחדות זו בזו כידוע ליודעי חן.

בנ"ד, בית שמאי יודו, כי כיון שהתחלת כך, אז תמשיך. אי אפשר כאן לקיים את ב"ש, כי צריך למעט.

כל זאת, לפי הטעם של 'פרי החג'. אבל לפי הטעם 'כנגד ימים הנכנסים וכנגד הימים היוצאים', א"כ כל יום הוא נידון לגופו, לא משנה מה עשית אתמול, לא מסתכלים על הכל כגוש אחד, כל יום הוא בנפרד. גם אם אתמול עשית כפי השיטה של כמה ימים עוד נשארו, או כמה ימים היה הנס, אז לא משנה מה שעשית אתמול. משא"כ לפי הטעם של 'כנגד פרי החג', אז חייב להיות שאפחית. ואם עליתי, אז אני מקלקל.

הדבר אינו דומה לאדם שלמשל הדליק ביום הראשון נר אחד, וביום השני נר אחד, וביום השלישי נר אחד, כיון שלא היו לו נרות להידור, ופתאום כעת יש לו נרות. וכי הוא לא יוסיף? בודאי שהוא יוסיף. כיון שכאשר מדליקים רק נר אחד, אין לכך משמעות מיוחדת. אבל כאשר עושים כדעת בית הלל, מוסיף והולך, אזי ישנה משמעות למספר. וכן אם התחלתי לעשות כדעת בית שמאי, ובאמצע הימים אני משנה לצד השני. לכן בנ"ד צריכים להתייחס לכך, להשוות בין הימים, ואם המספר עולה אזי הדבר מתנגד אל המטרה.

א"כ ראשית כפי שאמרנו, שמאי לא היה מורה לשנות למי שהתחיל אחרת, וממילא גם לעתיד לבוא זה לא ישתנה. והדבר השני, כפי שאמרנו כעת.

כעת בעזרת ה' נאמר, חילוק או צידוד שלישי בעניין זה.

כתוב בביאור הלכה וסי' תרע"א סעיף ב' ד"ה ויש אומרים, חידוש גדול. מה הדין, אם בזמנינו האדם ירצה לעשות כדעת בית שמאי? מותר לו, או שלא?

נחזור לעניינינו. אמרנו עד כה חילוק אחד, כי יכול להיות שבעצם השאלה לא תתחיל, כי אולי לעתיד לבוא אפי' לכתחילה נעשה כדעת בית הלל.

אבל יכול להיות, כי ישנו צד נוסף. ובעצם, אולי צריך לשאול את השאלה קצת אחרת. בזמן שמאי והלל, שמאי אומר להדליק שמונה ביום הראשון, ושבע ביום השני וכו'. מה יהיה אם אדם לא ידע ששמאי אומר אחרת, ובאמצע ימי חנוכה הוא בא לשאול את שמאי, או שמאי ראה אותו, מה הוא יאמר לו, לשנות את מה שהוא עשה עד עכשיו? הרי עד כה הוא עשה כדעת בית הלל, הדליק כדעת ב"ה כאשר עדיין לא נפסקה ההלכה כדעתו, וכעת באמצע חנוכה הוא רוצה לשנות. כעת שמאי רואה אותו, ואומר לו למה אתה עושה כך? לאחר שהוא כבר בעצם התחיל כדעת בית הלל. האם הוא ימשיך כסדר הזה, כיון שהתחלת אז תמשיך, או שלא?

נראה שהדבר תלוי בטעמים. הרי המפרשים דנים, מה הנפק"מ בין הטעם של 'פרי החג' לבין הטעם 'כנגד הימים הנכנסים'. לפי מה שאמרנו, וזהו חידוש, כי גם בכך תהיה נפק"מ. שהרי אם זה כנגד פרי החג, והעניין הוא שיתמעטו וילכו, כפי שאמרנו באף יום זה לא משתווה, אז נניח שבא משיח צדקנו ביום השלישי, כאשר הדלקתי שלוש נרות, אם נמשיך לפי ב"ה אז צריך להדליק ארבע, ולפי ב"ש מדליקים חמש. א"כ, הדבר סותר את המטרה, שהרי העניין הוא למעט. הדלקתי שלוש, ולמחרת אדליק חמש? הרי צריך לפחות? יוצא שמתקלקלת כאן בעצם המגמה. נכון שמכאן והלאה אדליק חמש ארבע שלוש וכו', ויהיה פוחת והולך, אבל אם הדלקתי ביום הראשון כדעת ב"ה וכעת אני רוצה לשנות כדעת ב"ש, א"כ עליתי במספר, ההיפך מן המטרה, שהרי המטרה היא שזה יתמעט, וכאן עליתי. הדבר אינו אפשרי. א"כ

תשובה מהקהל: אני חושב שאפשר, כי זה לא הלכה אלא הידור. זאת גם אולי תשובה לכל השאלה דלעיל. כי אולי לעת"ל כל אחד שיהדר, יוכל להדר או כב"ש או כב"ה, לפני מנהגו.

תגובת מרן שליט"א: אני מדבר על היום, לא לעתיד לבוא. אם משיח צדקנו לא יגיע. אם יבוא, מה טוב. המשיח בא באופן פתאומי. כמ"ש [מלאכי ג', א'] וּפְתָאֵם יְבוֹא אֶל הַיְכָלֹוּ וגו'. לא יודעים מתי הוא יבוא. א"כ לבנתיים, אם האדם רוצה לעשות כדעת בית שמאי, להדליק ביום הראשון שמונה וביום השני שבע, זה מותר?

המשנ"ב בביה"ל אומר צד שיהיה מותר גם עכשיו, מפני הסברא שאמרת כעת, והוא מביא לכך ראיה מדברי הגמרא [שם], לאחר מה שהבאנו [בתחילת השיעור] כתוב כך, אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן, שני זקנים היו בצידן, אחד עשה כב"ש ואחד עשה כדברי ב"ה. זה נותן טעם לדבריו, כנגד פרי החג. וזה נותן טעם לדבריו, דמעלין בקדש ואין מורידין.

הרי"ף העלה את העניין הזה של שני הזקנים הללו, ותמה הגר"א מדוע הוא הביא זאת. הרי הרי"ף מביא רק דברים הנוגעים להלכה, ומה שאינו להלכה הרי"ף לא מביא. הלא חיבורו נקרא, 'הלכות רב אלפס', הוא מביא הלכות. ואם הרי"ף מביא איזו ברייתא או מאמר, חייב להיות שזה להלכה. מה שלא להלכה הוא משמיט, הוא צריך להביא רק הלכות. א"כ בנ"ד קשה, מדוע הרי"ף מביא זאת? הרי יצאה בת קול ואמרה 'הלכה כבית הלל', א"כ לא שייך שזקן אחד יעשה כדעת בית שמאי. אכן בזמנם, כל זמן שלא יצאה בת קול לעשות כדברי בית הלל, ניחא. אבל כעת, לדידן, כאשר אנחנו כבר אחרי שיצאה בת קול ונפסקה ההלכה כב"ה, אין כאן צד לעשות כדעת בית שמאי.

אומר הביאור הלכה, כי הרי"ף בא ללמד אותנו, שבעניין זה ניתן לעשות כבית שמאי. והסיבה היא, כיון שזהו רק הידור. אם זה היה עניין של הלכה, שנחלקו ב"ש וב"ה בענייני הלכה, אזי אסור לעשות כדברי ב"ש. אבל אם זה עניין של הידור, כן מותר. כך הוא כותב. אבל הוא מוסיף ואומר, כי אין לסמוך על כך להלכה למעשה, כיון שהוא לא מצא לכך מקור.

וזה לשון הבה"ל, עיין בביאור הגר"א וכו'. ולולי דברי קדשו היה אפשר לומר עוד, דדעת הרי"ף דזה לא נכנס בכלל מה דקי"ל בעלמא דהלכה כב"ה בדינא, אחרי דאינם מחולקים בענין הלכה, אלא בענין הידור בעלמא. ולזה הביא מה שאמר ר' יוחנן על שני זקנים, ומשמע לכאורה דהיו בימיו, שכבר נפסק בעלמא דהלכה כב"ה, ואפ"ה זקן אחד עשה כב"ש. הרי בזמן רבי יוחנן, כבר נפסקה ההלכה כב"ה, כבר יצאה בת קול. רבי יוחנן, היה בהתחלת תקופת האמוראים. אין המדובר בדורות הקודמים, לפני שיצאה הבת קול.

אבל מוסיף הבה"ל, אכן מדלא הוזכר ד"ז בשום פוסק, אין לצרף ד"ז להלכה כלל ולא כתבתי רק לעורר לב המעיינים. דהיינו, אמרתי חידוש שאולי הוא נחמד ויפה מאד, אבל בשום פוסק לא נזכר דבר כזה, זה רק למדנות בדברי הרי"ף, לפרש כך את דבריו, אבל בספרי הפוסקים לא מפורש דבר כזה, אדרבה כולם סותמים כדעת ב"ה.

מלבד זאת, הרי גם לא שמענו על מישהו שעשה כדעת בית שמאי. מעולם לא נשמע הדבר, לעשות כדעת ב"ש. לא סלקא דעתך של שום אדם.

לכן הוא נזהר ואומר, אל תסמוך על כך, ואפי' אל תצרף את הסברא הזאת. דהיינו, אל תיקח זאת בחשבון אפילו בתורת 'צירוף'. הרי תמיד, עושים 'סניף', עושים ספק ספיקא, מצרפים

תשובת מרן שליט"א: יפה. נכון.

תראו, הדברים הללו הם בבחינת מים שאין להם סוף, אם אנחנו נסתעף לפרטים, אז לא נספיק את העיקר, וברצוני להספיק לומר את הדברים האחרים, ואידך זיל גמור.

בגמרא ברכות [דף נ"ג ע"ב] מובא, לגבי מי ששכח ולא בירך ברכת המזון במקומו, ב"ש אומרים שיחזור למקומו ויברך, וכתוב שם שתלמיד אחד עשה כדעת ב"ש וזכה מצא ארנק של זהב. לכאורה, כיצד הוא עשה כדעת בית שמאי? הרי כתוב שרבי טרפון סיכן את עצמו כשעשה כדברי ב"ש, דהיינו שהוא היטה. הרי בית שמאי אומרים במשנה [ברכות פ"א משנה ג'], בערב כל אדם יטו ויקראו, ובבקר יעמדו, שנאמר ובשכבך ובקומך. בית שמאי סוברים, כי בק"ש בלילה צריך לעשות הטייה, לקרוא זאת כעין שכיבה. א"ר טרפון אני הייתי בא בדרך והייתי לקרות כדברי ב"ש, וסיכנתי בעצמי מפני הלסטים. אמרו לו, כדי היית לחוב בעצמך שעברת על דברי ב"ה. א"כ כיצד בנ"ד אותו תלמיד עשה כדברי ב"ש, וקיבל פרס? איך הוא קיבל ארנקי? מה קרה כאן?

כך שואל רבינו יונה [דף מ' מדפי הרי"ף], ויש לשאול דהא אמרין במכילתין [י' ע"ב] אני הייתי בא בדרך והייתי לקרות כדברי ב"ש וסיכנתי בעצמי, וכיון דלענין ק"ש אם עושה כדברי ב"ש מתחייב בנפשו, זה שעשה לענין ברכה כדבריהם היאך מצא ארנקי?

אומר על כך רבינו יונה [דף מ' מדפי הרי"ף], כי ישנו הבדל. נכון שישנה כאן מחלוקת בית ב"ש לבין ב"ה, אבל ב"ה לא אומרים שמי שיחזור הוא לא עושה כלום, בודאי שזה הידור, אם תעשה כדעת ב"ש זה עוד יותר טוב. לכן מי שיחמיר, יש מקום להידור הזה. אבל לגבי ק"ש, מי שעושה הטייה בלילה, לפי ב"ה לא עשה ולא כלום, זאת טעות, אין בכך שום מעלה. זהו החילוק שלו.

משהו לצד נוסף. אבל הוא אומר, אל תעשה מכך אפילו צד, כיון שאין אפי' פוסק אחד שאומר זאת. אם היה משהו אחד שאומר זאת, שמא היה יכול להיות, אולי לעשות סניף, למרות שהפוסקים האחרים לא סוברים זאת. אבל בנ"ד, אף אחד לא אמר זאת.

ברם, בדורנו זכינו שנדפס חידושי הריטב"א מכת"י על מסכת שבת, והוא כותב זאת. דהיינו, הביאור הלכה כיוון לדברי הריטב"א.

ישנם הרי את חידושי הריטב"א שנדפסו כבר בעבר, אבל נתברר כי חידושי הריטב"א על מסכת שבת זאת טעות, הם אינם חידושי הריטב"א אלא של הר"ן. בטעות הדפיסו זאת ע"ש הריטב"א. בכל אופן, כעת יש את חידושי הריטב"א, כך עפ"י הראיות שמביאים, לפי הסגנון, ולפי אלה שהביאו אותו בעבר, אלה שהיה להם את הספר בכת"י. זהו ספר חדש שלא היה בעבר, המשנ"ב לא ראהו, והוא כותב זאת במפורש.

וזה לשוני, אחד עשה כדברי ב"ש, ואפי' למאן דאמר שהעושה כדברי ב"ש לא עשה כלום או חייב מיתה, רח"ל, כדאיתא בפ"ק דברכות [דף י"א ע"א], שאני הכא שאין מחלוקתם אלא להידור מצוה בעלמא.

א"כ לפי זה, אולי גם לעתיד לבוא, אפי' שתהיה ההלכה כב"ש, בנ"ד ישנו צד להגיד – לפי שיטת הריטב"א והבה"ל – לא נורא אם תעשה כדעת בית הלל. כפי שכעת בזמנינו לא נורא אם תעשה כדעת בית שמאי, לעתיד לבוא לא נורא אם תעשה כדעת בית הלל, כיון שהמחלוקת היא רק על הידור.

שאלה מהקהל: אולי ישנה נפק"מ, אם יהיה לאדם ביום החמישי רק ארבע נרות, אולי שידליק ארבע בכדי להרוויח לכה"פ את דעת בית שמאי.

זהו הצידוד השלישי.

צידוד או חילוק רביעי, כי יכול להיות שבעצם גם לפי הצד שאמרנו מקודם, כי העולם 'תימלא הארץ דעה את ה', או שיתנהג העולם במדת הדין, הדבר לא יהיה תכף ומיד. לא מסתבר, שאנחנו נהיה במדרגות כ"כ גבוהות, מיד כשיבוא המשיח, באותו היום. זה יקח זמן. א"כ גם אם המשיח יבוא באמצע חנוכה, יקח זמן עד שהעולם יתנהג במעלות רוחניות גבוהות, זה לא יהיה ברגע.

בגמ' מס' עירובין [דף מ"ג ע"ב] שהבאנו מקודם כתוב כך, כבר מובטח להן לישראל שאין אליהו בא לא בערבי שבתות ולא בערבי ימים טובים מפני הטורח. כאן מבואר בגמ' מה שאמרנו מקודם, שהמשיח בא יום אחד אחרי אליהו. קא סלקא דעתך, מדאליהו לא אתא, משיח נמי לא אתי, במעלי שבתא לישתרי? עונה הגמרא, אליהו לא אתי, משיח אתי. דכיון דאתי משיחא, הכל עבדים הן לישראל. דהיינו, הסיבה שאליהו לא בא 'מפני הטורח', כי מניחים צרכי שבת והולכים להקביל את פניו. אז הגמ' חשבה, שגם המשיח לא יבוא בזמנים הללו. לכן אומרת הגמ', לא, אליהו לא יבוא כיון שילכו להקביל את פניו, ועי"כ יבטלו את צרכי שבת, כי לא יספיקו. אבל אם המשיח בא, אין בעיה, כיון שאז מיד יהיו הגויים עבדים.

אולי זה כבר לא עניין רוחני, אלא דבר גשמי, בכדי שמיד יהיה אפשר למצוא, כי תמיד הגויים והיהודים גרים בסמיכות, א"כ דבר זה יכול להיות בתוך זמן קצר. אמנם אולי זאת הערה. אבל חושבני, כי במציאות, מה שהגויים יהיו בתוך רגע עבדים, הדבר יכול להיות. אבל שמיד אנחנו נוכל להיות כמו אדם הראשון לפני החטא, מסתמא זה לא יהיה בתוך רגע אחד. וממילא בנ"ד, עד גמר ימי החנוכה, מי יודע כמה זמן שזה יקח.

וזה לשונו, ויש לומר דלא דמי, דהתם אע"פ שהיו אומרים בית הלל מטין וקורין, אפ"ה מודים שאין לו להתכוין ולהטות כמו שאומרים בית שמאי, אלא שאם היה עומד מוטה שיכול לקרות, ולפיכך כשאינו עומד מוטה ומטה בכוונה נמצא עובר על דברי בית הלל ומתחייב בנפשו. אבל בכאן מודים ב"ה שאפילו בשוכת, אם רצה להחמיר על עצמו ולחזור למקומו, הרי זה משובח. ונמצא שלא עבר על דבריהם, ולפיכך מצא ארנקי.

כך גם מביא הגרע"ק איגר, בהגהותיו על המשניות במס' ברכות [פרק ראשון משנה ג' אות יז]. הוא מתפלל על הרמ"א בתשובה, שכותב משהו אחר. וז"ל, בתשו' רמ"א סי' צ"א כתב שאין להקשות מהא דאיתא בסוף פרק ח' באכל ושכח ולא בירך, דחד עביד בשוגג כב"ש ואשכח ארנקי דדהבא, דשמעין מיניה דיש להחמיר כב"ש. די"ל דוקא בדבר שאין בו קולא כלל. אבל במקום שיש קצת קולא בדבר, כגון לשכב ולקרות ק"ש, דעדיף מעומד דהוא יותר דרך כבוד, אלא דיוצא ג"כ בשכיבה לב"ה, ולב"ש דוקא בשכיבה, אין להחמיר כב"ש עכ"ל. הוא עושה חילוק חדש. אומר על כך הגרע"ק, ולפי"ז יהא הדין דבק"ש של שחרית מותר להחמיר כב"ש, לעמוד ולקרות ק"ש, כיון דאין בו צד קולא, וזה דלא כפסק הש"ע סי' ס"ג ס"ב, דגם בזה מקרי עבריינא.

והוא כותב בהמשך בזה"ל, ובאמת נפלאותי על מאור עינינו הרמ"א, שלא הביא דברי הרא"ש בההיא דאכל ושכח ולא בירך, הרא"ש הביא את החילוק שאמרנו מקודם בשם רבינו יונה, שכתב להדיא דאפילו ב"ה מודו שטוב יותר לעשות כב"ש, אלא דלא הטריחוהו חכמים עכ"ל. אם כן ממילא לק"מ, דהתם רשאי להחמיר כב"ש, כיון דלב"ה ג"כ טוב יותר לעשות כן. משא"כ הכא בק"ש, בין דשחרית בין דערבית, אין שום מעלייתא לב"ה אם מחמיר כב"ש.

ממילא, אם ישנו מרא דאתרא, הדבר מוכרע, כביכול אין ספק. אבל כפי שאמרנו, יכולה להיות נפק"מ, אם זה באופן שהדבר אינו מורגש, שאז עדיך שלא לברך. אולם אם הם מקפידים על כך וכו', מי שמברך זה לא נקרא ח"ו ברכה לבטלה.

ישנה עצה, במקרים כאלה או במקרים דומים, כי ישנם כאלה שאינם מדליקים בזמן, אינם מדליקים בחצי השעה הראשונה באופן קבוע, אם הבחור בטוח שאביו לא מדליק בחצי השעה הראשונה, אז הוא יכול לא לצאת בהדלקה של אביו, ואז הוא יכול להדליק בברכה. כי ראשית, יכול להיות שאחרי חצי שעה כבר לא יוצאים ידי חובה, כפי שיטת הרמב"ם. וישנם גם פוסקים האומרים, שאפשר לכוון לא לצאת יד"ח, אם כי אנחנו לא סומכים על כך בדר"ב, כיון שאם מכוונים לא לצאת זה נחשב ברכה שאינה צריכה. אבל בנ"ד, שמצטרפים שני הדברים יחד, הדבר יכול להיות בתורת עצה.

הערה מהקהל: מרן שליט"א אמר כי המדובר בראש ישיבה שהוא גם פוסק הלכות.

תשובת מרן שליט"א: נכון. טוב שהזכרת זאת. ברור שאין הכוונה לכל ראש ישיבה. לגבי אותו ראש ישיבה, שאלתי עליו. מדובר למשל על הגר"י עדס שליט"א, רא"ש קול יעקב בירושת"ו. כאשר אמרו לי שכך ראש הישיבה פסק, אמרתי מה הפירוש? האם הוא פוסק רק בענייני חנוכה, או שהוא פוסק גם בעניינים אחרים. נניח, הלכות שבת, הוא פוסק בשאלות בהלכות שבת? שאלה הצריכה עיון, לא בדברים ידועים. וכן בהלכות תפילה, איזה דבר שצריך כח הוראה. אמרו לי, כן, הוא פוסק בשאלות הללו. פונים אליו בשאלות בהלכה, שאלות הצריכות הכרעה, והוא עונה. א"כ יש לו מעמד של פוסק. הוא לא חייב לפסוק בכל התורה כולה, אבל ישנם נושאים הלכתיים רבים, שהוא פוסק בהם. הוא נותן דעתו, להלכה למעשה. ממילא ה"ה בנ"ד.

תשובה לשאלה הג', בירור מעמד ראש ישיבה כדין 'מרא דאתרא' בישיבתו, לא אמרין סב"ל במקום מנהג, וכיצד לנהוג להלכה ולמעשה.

לגבי השאלה השלישית, בעניין ראש ישיבה ספרדי המורה לתלמידיו הספרדים לברך על נרות חנוכה, נראה לענ"ד על"פי שכתבתי בשו"ת עולת יצחק חלק ג' (סימן ב' דף י"ז), לגבי הנדון של עטיפת טלית לבני הישיבות, האם צריך להיות עם חליפה ומגבעת כפי שנוהגים האשכנזים, או כמו הספרדים עם טלית על הראש, שהיה ויכוח על הנושא הזה, וכתבתי שם בס"ד כך, לענ"ד סוף סוף הכרעת ראש הישיבה מכרעת בישיבתו, ר"ל שיש לו בישיבתו דין מרא דאתרא. דהיינו, כיון שהוא ראש הישיבה, הוא נחשב שם מרא דאתרא, ולכן צריך לעשות בישיבה כפי שהוא אומר. אי אפשר לעשות נגד ההנהגה של המרא דאתרא, דבר שמתפרש כזלזול בכבודו. אם אפשר לעשות בשקט, מבלי שירגיש, מבלי שיהא מורגש, זהו עניין אחר. אבל לא לדבר על כך. אם אפשר להסתיר זאת. דהיינו, צריכים לקבל את ההנהגה שלו, אבל בסתר אפשר לעשות אחרת. אבל אם אי אפשר, כאשר הדבר חייב להיות בגלוי, אין בכך דין ברכה לבטלה ח"ו. דהיינו, אין לבוא ולומר, כי סו"ס כיון שזאת מחלוקת, נגיד ספק ברכות להקל. כי הדבר הוא כפי שאומרים בהלכה, שלא אמרין סב"ל במקום מנהג.

הרי ישנו כלל, והוא דבר מוסכם לכו"ע, שבמקום מנהג לא אומרים ספק ברכות להקל. לכאורה, מה הפירוש? הרי זהו ספק? למשל, האשכנזים מברכים על הלל של ר"ח, אפילו שיש בכך מחלוקת. אנחנו התימנים מברכים בליל הסדר על כל כוס וכוס, וכן על דבר שטיבולו במשקה. מדוע לא אומרים, ספק ברכות להקל? הלוא זאת מחלוקת? אלא התשובה, שכאשר יש מנהג, אין סב"ל. אין ספק. פירוש, המנהג עושה כאילו אין ספק. כיון שכך הוא המנהג, נחשב כביכול שאין אף אחד החולק על כך, אלא הדבר מוכרע.

אבל ברור שאם המדובר בראש ישיבה שהוא רק למדן, אין לו יד ורגל בענייני הלכה, אז אין לדבריו משקל. הכי הרבה הוא יכול לומר, שהוא סומך על פוסק פלוני. לא שהוא בעצמו פסק כך, אלא הוא סומך על גדול פלוני שפסק כך. הוא תלמיד שלו, או שהוא מחשיב אותו, לזה אין תוקף מרא דאתרא. אלא הכא במאי עסקינן, המדובר בראש הישיבה בעצמו פוסק מצד עצמו, שיש לו משקל בהבנה שלו.

שאלה מהקהל: מדוע ראש הישיבה נקרא מרא דאתרא.

תשובת מרן שליט"א: כיון שהישיבה נחשבת שייכת לו. כל זמן שהתלמיד בישיבה, אינו יכול לעשות כנגד ראש הישיבה, בכל אופן בדבר הגלוי. כאשר הוא יעבור לישיבה אחרת, זה יהיה משהו אחר. אבל לבנתיים, כיון שאתה בתחום של הישיבה, אתה כמו בבית שלו, ועליך לעשות לפי ההנהגה שלו.

שאלה מהקהל: אבל אם הוא ספרדי, זה גם לא המנהג שלו, א"כ מדוע הוא פוסק כך.

תשובת מרן שליט"א: זאת אינה שאלה של מנהג, אלא של הכרעה. הדבר אינו קשור למנהגים, זאת שאלה שנתעוררה בדורות שלנו, האם בחור ישיבה נחשב סמוך על שלחן אביו, או שלא. כאשר הבחור נמצא בישיבה, ואינו נמצא בבית הוריו. כיצד להגדיר את המושג, 'סמוך על שלחן אביו'. זה לא בגלל שהאשכנזים כל אחד מבניהבית מדליק נרות חנוכה, והספרדים והתימנים בעלהבית מדליק עבור כולם.

כבר דיברנו על כך בהרחבה בשנים שעברו, גם מהי הגדרת 'סמוך', וכח הפסק של ראש הישיבה. הבאנו מקורות, וליבננו את הנושאים בעיון [עיי' שיעור מוצש"ק וישלח ה'תשע"ז]. לפי דעתי, בחור ישיבה נקרא סמוך על שלחן אביו. גם אני אומר, שלא צריך לברך. אבל אני מדבר, לפי שיטתם.

רציתי לענות גם על השאלות הנוספות, אבל אני רואה שהזמן קצר והמלאכה מרובה, לכן אני חייב לקצר, ובל"נ נדבר עליהן בשיעור הבא.

כסימן מן השמים נתגלה למרן שליט"א תכלאל בכתב יד קדשו של כמה"ר שלום שבזי זיע"א, וכמה חידושים שנתגלו בו, והנוסח בלדי.

ברצוני לומר לכם, כי היתה לי סייעתא דשמיא גדולה, ממש בבחינת 'סימנא מילתא היא'.

דיברתי [בשיעור מוצש"ק חיי שרה ה'תש"פ] בעניין הקבר של רבינו שלום שבזי זצוק"ל, מה שנתעורר בזמן האחרון ביתר שאת, וביום חמישי שעבר דיברתי בטלפון עם ידידנו הרב פאזי גראדי הי"ו מארצה"ב באריכות על הנושא הזה, ללבן את הנושא, ובאותו היום קיבלתי אות מן השמים, רבינו שלום שבזי שלח לי תכלאל בכתב יד קדשו. [מרן שליט"א מציג את הכת"י בפני הציבור]. תראו, קשה להאמין. אשרינו מה טוב חלקינו. זהו תכלאל בכתב יד קדשו שלו בעצמו. בדרך כלל, הסופר כותב את שמו בסוף, וכאן הוא ציין בשני מקומות בגוף הספר. ראשית, בלאו הכי אני מכיר את הכת"י שלו, כתב ידו מובא בכמה מקומות. אין ספק שזהו הכת"י שלו. אבל מהר"ש שבזי ציין כאן את שמו לפחות בשני מקומות.

בתכלאל הזה, יש סליחות של יום הכיפורים, הוא כותב אחרי אותן סליחות, ומכאן תאליף צעיר התלמידים נאסך אלכתאב, שלם בן אבא מארי יוסף משתא. 'מכאן' היינו, עד כאן הסליחות שיש גם בספרים האחרים, אבל מכאן ואילך, 'תאליף' היינו חיבור 'צעיר התלמידים'. 'נאסך אלכתאב' הכוונה הסופר של הספר, כלומר הוא בעצמו כותב הספר. 'נאסך' זה כותב או לבלר או סופר, 'שלם בן אבא מארי יוסף משתא'.

ובמקום נוסף הוא כותב, יש שם פיוטים לברית מילה, תאליף אבא מארי, יוסף בן אביגד

לגבי נפילת פנים כתב כך, 'ואומרים נפילת פנים כך, לפניך אני כורע ומשתחוה וכו'.

שאלה מהקהל: מלפני כמה שנים התכלאל הזה?

תשובת מרן שליט"א: כתוב שם תאריך. זה כארבע מאות שנה.

וכן קדיש דעתיד, לאחר מסכת אבות. 'דעתיד לחדתא עלמא ולאחאה מיתאי וכו', ואפילו 'זיבע משיחיה'... [צילומים מתוך התכלאל מצורפים בסוף החוברת].

שאלה מהקהל: את נוסח רפאני וכו' הוא לא מביא?

תשובת מרן שליט"א: לא. ישנם הרבה תכאליל שלא מביאים רפאני, לא כולם היו אומרים זאת.

כעת תשמעו חידוש גדול, בנוסח 'על הנסים', כמובן הוא כתב כפי הנוסח הרגיל שלנו, ובכלל זה ופושעים ביד עושי תורתך, ולא עוֹסְקֵי וכו', ובסוף הנוסח מובא כדלקמן.

אתם יודעים, כאשר נדפס התכלאל תורת אבות, היה קצת בלבול בנוסח 'על הנסים', כי הוא [ידידנו הרה"ג נתנאל אלשיך שליט"א] כתב בנוסח ברכת המזון במהדורא הראשונה כך, 'עשה עמנו נסים וגבורות בעת ובעונה הזאת, ועל כולם י"י אלהינו אנו מודים לך', ואז שוב הפעם הוא כתב 'ועל כולם י"י אלהינו אנו מודים לך'. הבין הרב נתנאל אלשיך, שכך הוא מטבע נוסח על הנסים, לכן הוא הכפיל זאת פעמיים. א' סיום נוסח על הנסים, ואחד כמו בברהמ"ז הרגילה. עד שהעירו לו, ובמהדורא השנייה הוא לא חזר בו, אלא כתב שהמנהג הוא לא לחזור, אבל הוא השאיר זאת בסוגריים. הוא נתן מקום לכך, שכביכול זה מטבע קבוע של 'על הנסים'.

משתא, זכור לטוב. ואח"כ הוא כותב, וזה חיבור הצעיר שלם בן אבא מארי יוסף ושמו רמוז אחר כל אות מאבג"ד.

שאלה מהקהל: הוא כותב 'שלם' בלי וא"ו?

תשובת מרן שליט"א: כן. שלם בלי וא"ו, הן בגלל שזהו התרגום המדויק של תיבת סאלם. שלום, זה סָלַם בלשונם. כל־שכן כיון שהוא שרעבי, והמבטא שלו הוא כך, כפי שכבר דיברנו בעבר [במקומות רבים]. רואים זאת כאן באופן ברור, שזה לפי מבטא שרעבי, כיון שהוא מחליף בין חולם לצירי. כפי שאצלינו הסופרים מחליפים בין סגול לפתח, השרעבים מחליפים חולם לצירי. למשל, בנוסח 'על הנסים' לחנוכה, הוא כותב 'והופרת את מחשבתם', באות ה"א הוא עושה וא"ו וחולם, כי והופרת אצלו זה לא משנה. אבל היותר משונה הוא בנוסח 'ברוך שאמר', הוא כותב, 'לא מְשִׁי פנים', במקום מְשֹׂא. הוא מנקד את האות שי"ן בצירי, כי כך המבטא שלו. ועוד הרבה. אצלו זה אותו הדבר, לכן הוא מחליף.

אבל הפלא והחידוש הוא, כי השרעבים היום כמעט ואינם מאמינים שאבותיהם התפללו בנוסח בלדי, הרי מקומו היה תע"ז, זה במחוז שרעב, אבל התכלאל הזה הוא בנוסח בלדי, כמו כל חכמי תימן בתקופה ההיא. אנחנו כבר היינו יודעים זאת מתוך הרבה ראיות, אבל כעת לראות זאת בעת במוחש בעיניים, לראות תכלאל נוסח בלדי ממש כמו בכל תימן, ממש מרגש.

לדוגמא, לפני 'ויברך דוד', כתב 'ברוך י"י לעולם אמן ואמן ימלוך י"י לעולם אמן ואמן, ויברך דוד וכו'. אין את השינויים והתוספת, 'ויברך שם כבודו וכו'. אח"כ, ומהללים לשם תפארתך ומרומם על כל ברכה ותהלה – ויושע י"י וכו'. וכן, אחרי שירת הים, ותקח מרים הנביאה וכו'. בשמונה עשרה, למשומדים אל תהי תקוה וכו'. לא נז' למלשינים כלל. כמו"כ

ישנו כאן חידוש נוסף, אבל הזמן קצר, אולי עוד ארחיב על כך.

אבל מה שברצוני לומר לכם, כי זאת היתה סייעתא דשמיא, כי באותו היום שדיברתי בעניין הקבר שלו, באותו היום קיבלתי את הסידור הזה בהשאלה, מר' שגיב אבנר הי"ו. פרט זה לא היה מתוכנן. ואחרי שעיינתי ראיתי כי ישנם כאן דברים חשובים מאד.

בין היתר, יש לו כאן פיוטים חדשים, לחג הפסח. לאחר ההגדה של פסח, הוא כותב כמה פיוטים. והוא כותב במפורש, והוא שירה לעניין פסח, סימנו אני שלם בן יוסף. אשמח בבוא פסח שמחה גדולה וכו'. אח"כ, ולהאידיא (גם זה שלו) סימן שלם בן יוסף משתא, כליל פסח עני וכו'. אדון עולם סלח לבנים נבחרו וכו'. יש כאן כמה דפים של פיוטים, שאינם מוכרים וידועים. הרי חסר לנו שירים לפסח. בכולם ראשי הבתים, לפי השם שלו.

מהר"ש שבזי חיבר את הספר חמדת ימים בצעירותו, ואת השירות הגבוהות והעמוקות בזקנותו.

היה חכם אחד אשר עורר לפני כמאה שנה בערך, כי לא מסתבר מה שמקובל, שהספר חמדת ימים וגם הדיואן הם מרבינו שלום שבזי. והסיבה לדבריו, כי בספר חמדת ימים על התורה לא רואים לשון מליצית ופיוטית, ואילו בשירים כן. איך יכול להיות, שאותו אדם, בספרו חמדת ימים כותב בלשון פשוטה, ובשירים כאלה לשונות עשירים. על כרחך, שני שלום בן יוסף הוה. יש שני רבי' שלום שבזי. כך כתב הרב עמרם קורח, זוהי ההשערה שלו.

התווכחו איתו וכו', וגם אני כתבתי על כך בספרי נפלאות מתורתך [פרשת בלק דף קנ"ו], כי הדבר אינו נכון. ובסופו של דבר נתברר בהחלט, כי בודאי שזאת טעות. הוא כותב במפורש בסוף חמ"י כתי"ק משנת אתתקע"א לשטרות, 'אני הקל, צעיר כל בני חבורות. שלם בירב יוסף מחבר השירות'. לכן, אין ספק בכך.

ואכן האמת היא, כי הדבר נשמע קצת מוזר, איך יכול להיות שיצא כך, שהכפילו את אותם המלים. מסתבר לכאורה, שלקחו זאת לתפילה מברכת המזון. אבל העניין לענ"ד הוא, שהרי ישנו ויכוח גדול, דנו כבר בזמן הגאונים, האם אפשר לומר את נוסח על הנסים בתוך התפילה. הרי בשלוש ברכות הראשונות ושלוש האחרונות, לא מכניסים בהם דברי בקשה, שאלת צרכים, כיון שזה ברכות הודאה. או בגלל שזה על העבר. א"כ כיצד אומרים, עשה עמנו נסים וגבורות בעת ובעונה הזאת? הרי זה לעתיד? לכן, יש שכתבו לא לומר מלים הללו, כשם שעשית וכו' כך עשה עמנו וכו' ועי' ש"ע סי' תרפ"ב סעיף ג'. אצלינו, כדי ליישב זאת, החזירו זאת לעניין הודאה, אומרים בסוף אחרי זה ועל כולם י"י אלהינו אנו מודים לך. זאת אומרת, היה עניין בנוסח התפילה, להחזיר זאת להודאה, ולסגור בכך את נוסח על הנסים. אבל בברכת המזון, שהסיבה אינה קיימת, ממילא זה מיותר ואין צורך לחזור על כך פעמיים.

ברם הפלא ופלא, רבינו שלום שבזי זיע"א לא גורס זאת גם בתפילה. אבל חושבני שהוא היחיד, או מן היחידים. הוא גומר את הנוסח כך, גם בחנוכה וגם בפורים, הוא לא מכפיל זאת, הוא אינו גורס זאת בכלל.

גם בנוסח הרמב"ם כתוב כפי שאנחנו אומרים, דהיינו ועל כולם י"י אלהינו אנו מודים לך, אפילו בנוסח התפילה. אבל הגירסא של מהר"ש שבזי בזה אינה כפי הרמב"ם. אולם אני מתכוון להגיד, כי רואים שמהר"ש שבזי אפי' בתפילה לא כותב זאת. אולי היתה להם שיטה כזאת מן הקדמונים. מהר"ש שבזי לא גרס זאת אפילו בתפילה כלל, ומאידך בתורת אבות כתוב זאת פעמיים. לא משנה.

בנוסח על הנסים לחנוכה מהרש"ש כותב כך, 'כשם שעשית עמהם פלא ונסים, כך עשה עמנו נסים וגבורות בעת ובעונה הזאת. הטוב כי לא כלו רחמין וכו'. הוא לא גורס את המלים, ועל כולם וכו'.

ולאו למימרא שבימי חרפו לא חיבר מהרש"ש שירים, שהרי העיד על עצמו בשירתו הפותחת אלף אלפת לחני ואלנצאם, פי צבאי. 'פי צבאי' פירושו בימי נעורי. דהיינו, חיברתי שירי נגינות משוקלים ומסודרים בימי עלומי, כמו שפירש הרע"ק בעלמות שיר שם. אלא שאז היה כשאר משוררים. כתב בסגנון המצוי, לא משורר מיוחד. אבל אח"כ, כאשר שהוא עלה ונתעלה, מה שאין כן בזקנותו, נחה עליו הרוח ביתר שאת ויתר עז, בבחינת שכניה מדברת מגרונו. אלו שירים גבוהים ונשגבים, כאשר מיד כבר במלים הראשונות הוא עולה לספירות העליונות.

השירים הללו לחג הפסח, נראה שהם מהתקופה ההיא, וזה גם מתאים מבחינת התאריך. אני אומר זאת, כי ידוע לי שישנם עוד שני תכאליל שלו, כתב יד קדשו, לא אדבר עליהם כעת כיון שהם לא נמצאים בפני.

בירור עניין מקום קבורתו של מהרש"ש שבזי, תשובת ידידנו הרב פאזי גראדי יצ"ו לטענה בדבר העלאת עצמותיו לא"י, ודברי הרה"ג חיים פינטו שליט"א במכתבו למרן שליט"א.

ברצוני לסיים ולומר את הדבר החשוב, בעניין הקבר שלו. תשמעו עוד כמה דקות, ונסגור את הנושא.

קיבלתי מכתב מידידנו הרב פאזי גראדי יצ"ו, ביום ששי האחרון הוא שלח אותי, ישנן כמה שיטות איפה מקום הקבר של אבא שלום שבזי זת"ע, והנכון רק קברניטי תימן יודעים את המקום האמיתי. מתחילת המחקר ועד סופו, לא נמצא בדברי המפרסמים אף גירסא אחת המתקבלת על השכל. כי הם מוטעים ומטעים. עם כל הערכתי הרבה לכל אחד באשר הוא שם, נראה שהמפרסמים, מעולם לא היו בתימן. זכותו הגדולה של אבא שלום שבזי זת"ע חשובה עד מאוד, ולא נמיר את כבוד תורתו וקדושתו הנשגבה, בהשתטחות על מקום זר. חלילה שנהיה אדישים, או שיהיה לנו חלק, במעל המבאיש הזה.

אבל מה ההסבר בזה? איך אמנם יכול להיות, שיש לאדם שני סגנונות? לכן אמרתי, כי הספר חמדת ימים נכתב בצעירותו, והשירים הידועים והמפורסמים שלו, אלו שהם מופלגים בדברים גבוהים מאד, רואים מלים שאינן פשוטות, נכתבו בזקנותו. ישנם שירים פשוטים, כגון, אני אשאל שבח האל תחילה, אשר קרא לישראל סגולה. אלו דברים בלשונות פשוטים. שירים מן הסוג הזה, נכתבו בצעירותו. אבל לאחר מכן, נחה עליו רוח השיר, ואז הוא גבה למעלה.

כתבתי שם כך, כפי הנראה סוף סוף כל המהדורות הן מימי חרפו, ורק לאחר מכן ובפרט בזקנותו נחה עליו רוח השיר. ובוה יובן מדוע בספרו חמדת ימים הלשון פשוטה ללא מליצות, עד כדי כך שיש שחשבו להוכיח מזה ומכיוצא בזה שאין הוא מחבר השירים עצמו, אלא תרי רבינו שלום שבזי הו, וכגון שתראה בדברינו להלן פרשת מטות על פסוק וחצוצרות התרועה בידו ד"ה ובעיקר, ודנו בזה בכמה ספרים.

ולפי האמור, אין זה מוכרח, אף שכפי הרגיל אין אדם מתחיל להיות משורר באמצע ימיו, אלא זהו דבר טבעי הנטוע בו מתחילת יצירתו.

מכל מקום הרי זה כעין מה שמצינו בדוד המלך ע"ה, הבאתי ראיה לכך, מדוד המלך ע"ה, אחרי שמשח אותו שמואל בקרן השמן [שמואל א' ט"ז] ונתעלה רוח יי אל דוד, ופירש הרד"ק רוח הקודש נולדה בו מהיום ההוא ומעלה, ואמר השירים והמזמורים יעו"ש. ומצינו שאמר שמואל לשאול [שם י, ו] וצלחה עליך רוח יי והתנבית עמם ונהפכת לאיש אחר. וכמקרה זה אכן אירע בנדון דידן, שחשבו שהוא רבינו שלום שבזי נוסף.

וכבר כתב מהר"ס מנצורה, ששירי מהרש"ש נאמרו ברוח הקודש וכו', הבאתי דבריו בשם הגדולים לחכמי תימן דף קפ"ג. ועיין עוד מ"ש בס"ד בעיני יצחק על שלחן ערוך המקוצר יורה דעה הלכות ספרי קודש וכבודם סימן קס"ו אות י"ס ד"ה וספרי.

עצמות אבא שלום שבזי, עדיין בתימן. ובעזרת השם יתברך, הכל יסתדר על הצד הטוב בעתו ובזמנו, ועוד חזון למועד. עד כאן מכתבו.

הוא אומר, שלגבי הקבר של אבא שלום שבזי, ישנן כמה דעות. פירוש, הרי אבותינו עזבו את תימן בעלייה הגדולה לפני שבעים ואחת שנה, ומאז כמעט לא נשארו יהודים בתימן, אין שם בסביבה יהודים אלא גויים, וכשנשארו היהודים האחרונים בתימן, כאשר היו באים לבקר שם ושואלים אותם, כל אחד היה מראה מקום אחר. ארבעה מקומות. כל אחד מתושבי המקום, היה מצביע על מקום אחר. ולפי מה שהרב פאז בדק, אף אחד אינו נכון. ישנו מקום חמישי, שידועים אותו רק קברניטי תימן, דהיינו השלטונות של תימן, שכיום הם כבר התפתחו. פעם בעבר הערבים היו כ"כ שונאים את היהודים, רצו למחוק כל זכר של יהדות. לדוגמא, ספר של יהודים. אם היהודים עזבו איזה מקום, הם לקחו את ספריהם ושרפו אותם, מרוב השנאה התהומית שהיתה להם. ומרוב קנאתם המטופשת, לדתם האוילית והשקרית. או בגלל שחשבו כי היהודים עשו בספרים הללו כשפים וטלסמאות שיציקו להם. אבל היום בזמנינו, אסור להוציא כתב יד מתימן. היום הם הבינו, שספר כת"י יש לו ערך, הוא שווה, הם יקבלו עליו הרבה כסף. הם לא מרשים ליהודים העוזבים את תימן לקחת ספרים, הם שומרים עליהם.

לדוגמא, הם החריבו את כל בתי הכנסת בתימן. הערבים לא רצו להשאיר זכר ליהדות. בזמנו שאלתי את הרב פאז גראדי, תגיד, אתה ביקרת בעיר רצאבה? ענה לי, כן, הייתי שם. שאלתי אותו, ומה ראית שם? אמר לי, שאלתי שם אנשים, היכן השכונה של היהודים, והם הראו לי ואמרו 'אמרו לנו שפעם היו שם יהודים'. דהיינו, אלה כבר בני הדור החדש. אין זכר ליהדות שהיתה, אין זכר לבתי הכנסת, החריבו ומחקו את הכל. זה לא כמו בארצות אירופה, שמשאירים מקומות של יהודים, כי הם מבינים שיש להם מכך תיירות, יבואו תיירים

ויכניסו כסף. אבל הם בערים, ובלאו הכי אין תיירות וכו'. אבל היום השלטונות הבינו זאת. ויש להם תכנית לעשות בעתיד מהקבר של מהר"ש שבזי מקום של תיירות, הדבר יכניס להם הרבה כסף, יבואו אנשים רבים. לכן הם שומרים על המקום הזה, ויש להם הוכחות על כך, אינני יודע מה הם, והם מסתירים אותו. הם הטעו בכוונה את האנשים, לגבי מקום הקבר. אמרו להם, תגידו שזה פה, ותגידו שזה שם, העיקר לא את המקום האמיתי. עשו שם כביש, הסתירו אותו, בנו בניינים וכו'. וכנראה הם שומרים – עם הוכחות וצילומים – על המקום האמיתי, שבבוא היום לאחר כל המלחמות שלהם, הם מחכים שיום אחד יהיה טוב, יפסקו המלחמות ויגמרו קרבות הדמים, ואז הם יגידו ויגלו את המקום האמיתי. הם מבינים שאז יבואו לבקר הרבה יהודים, וזה יפתח את המקום, והם יתעשרו מכך. לכן הם מסתירים זאת.

מצד אחד, אינני יודע איך יהא אפשר לנו לסמוך על גויים, **אֲשֶׁר פִּיהֶם דִּבָּר שָׁוָא** [תהלים קמ"ד, י"א]. אבל, כך הם חושבים. וכנראה שישנן הוכחות וכדומה. בכל אופן, הם מסתירים זאת. לבנתיים הדבר אינו ידוע.

מצד שני, לגבי מה שהרב פאז אומר, שהטוענים אחרת הם טועים ומטעים, ושהם לא ביקרו בתימן. הנה ביום חמישי הזה, בא אלי הרב אברהם אסולין שליט"א, עם מכתב מהרה"ג חיים פינטו שליט"א, שממנו מובן שהוא העלה את עצמותיו. אמנם הוא לא כותב זאת בצורה מפורשת. לא הסכים להשאיר אצלי העתק מהמכתב, וגם לשונו מעורפלת. מובן עכ"פ שהוא אומר, כי הוא היה אז בגיל שמונה עשרה, לפני כחמשים שנה, בימים ההם, שכבר בעצם כבר אין שם יהודים, והרב אסולין הסביר בעל"פה שהיה עם זקנים יהודים אשר הראו לו את מקום הקבר, והוא לקח משם את העצמות. עוד חידוש הוא אמר לי, כי לא רק את עצמותיו של מהר"ש שבזי, אלא גם של

שערי יצחק – השיעור השבועי

קדושים. הרי הוא מתעסק עם עצמות של צדיקים, רק בגלל כך שהוא מרגיש שזה מחייב אותו, שהוא קשור לכך, ושיש לו את הזכות. כיון שהרבה אנשים שהתעסקו בכך, לפי מה שמספרים הם נפגעו. הוא היחידי שלא נפגע מהעניין הזה, והוא תולה זאת בזכות אבותיו.

אינני יכול להכחיש אותו, לומר שהוא בודה דברים מלבדו, ובפרט שהוא כתב לי כך במכתבו במפורש. רואים שהוא חושש לומר דברים מפורשים, ולחתום את שמו, אבל במכתב שהוא שלח אלי באמצעות הרב אסולין, הוא מדבר על כך במפורש, שהוא התעסק עם העצמות. הוא כתב זאת בצורה גלויה, שהוא אשר הביא אותם.

אבל השאלה היא, אלו עצמות היא הביא? בסדר, נאמין לו שהביא עצמות, אבל כיון שהמקום אינו ידוע, צריך לאמת את המקום המדויק והאמיתי. כיון שבתקופה שהוא היה, בהיותו בן שמונה עשרה, כבר לא גרו שם יהודים. אינני יודע, מהיכן הוא הביא את היהודים הללו שאמרו לו כך. אבל שוב הפעם, הכל כבר שמועות, המקום נשתנה, בנו שם בניינים וסללו כביש, אז כבר האנשים לא יכלו לזהות את המקום, אלא רק שיערו, וממילא היתה טעות. יכול להיות שהביאו עצמות, אבל לא את העצמות של מהר"ש שבזי.

לכן, בסה"כ אי אפשר לקבל זאת כאמת, כיון שהדבר אינו ברור.

אבל כפי שאמרתי לכם, הדבר היותר חשוב לי הוא, שבזכות שדיברתי על כך בשיעור והדברים פורסמו, אם זכיתי לקבל באותו היום את כתב יד קדשו, ביום חמישי שעבר, באותו היום שעסקנו בנושא הזה, הרגשתי היא כי סימנא מילתא היא. אורו עיני. דהיינו, הבנתי שרבינו שלום שבזי אומר לי, אנחנו הולכים יד ביד. זהו הנוסח שלנו, אלו הם המקורות שלנו, ואנחנו הולכים יחד. חושבני שהוא מרוצה, שאמרנו את האמת.

בתו של מהר"ש שבזי, הידועה בשם אַלְמֶשֶׁתֶּאִיה, שהיתה צדקת מפורסמת. הוא אומר, שניסו וכו' אבל לא מצאו את העצמות. כך אמר הרב אסולין בשם הרב פינטו.

היה מוזר לי שהוא לא חתום על המכתב כלל, והסגנון לא כ"כ מתאים, ולא מוזכר בכלל שמו של הרב פינטו שליט"א. אבל ר"א אסולין טען כך, ומי יודע? תליתי זאת בחששות שלו, ולכן לא רוצה לכתוב מפורשות. אבל אולי זה היה מזויף בשמו.

ואכן אחרי כמה ימים מהשיעור הזה, קיבלתי מהר"ח פינטו שליט"א מכתב רשמי (יותר נכון, גילוי דעת) שהוא עצמו חתום עליו, ועם חותמת, ואז מתברר שהסיפור לגמרי אחר, ולא הוא שעסק כלל בעצמות מהר"ש שבזי, וגם לא הובא לקרית מלאכי, אלא למרוקו. בל"נ נביא את מכתבו בשיעור הבא.

כיצד הוא הוציא את העצמות? הוא העביר אותם למרוקו, באיזו אמתלא, אי אפשר להכניס עצמות סתם כך, אבל הם אמרו שאיזה אזור מרוקאי נפטר בתימן והם מביאים כעת את עצמותיו למרוקו, וכך העבירו אותם. כך הוא אומר.

ולפי דבריו, המדובר לא רק על מהר"ש שבזי, אלא גם את הקבר של מהר"ח. והוא אומר, שגם את העצמות של הבן איש חי, הוא העלה בסתר לקרית מלאכי. הדברים נשמעים קצת אולי משונים.

תראו, הרב חיים פינטו, אי אפשר להכחיש אותו. הרי הוא מצאצאי מהר"ר יאשיהו פינטו המפורסם, המפרש על עין יעקב. זאת משפחה מפורסמת. אז הוא – מהר"ר יאשיהו – היה בארם צובא, או בדמשק, אבל הם עברו אח"כ למרוקו. קשה לבוא ולהגיד עליו, שהוא אומר שקרים. שְׂאֵרִית יִשְׂרָאֵל לֹא יַעֲשׂוּ עֲוֹלָה וְלֹא יִדְבְּרוּ כֶזֶב וְלֹא יִמָּצֵא בְּפִיהֶם לְשׁוֹן תַּרְמִית [עפניה ג', י"ג]. בעיני הוא בחזקת כשרות. בנן של

שאלה מהקהל: האם יש אצלו בתכלאל לשם יחוד וכו'?

תשובת מרן שליט"א: אתה יודע מה, מיישהו יודעספר שרעבי שאל אותי על כך, תגיד לי, איך כתוב הפיוט לכה דודי? כמו שרעבים? הרי אצל השרעבים, יש 'לכה דודי' בנוסח אחר. עניתי לו, עוד אין 'לכה דודי' בכלל. בזמנו, עדיין לא אמרו זאת בכלל. אז לא נפוץ הפיוט הזה של מהר"ש אלקבץ, ואפילו המזמורים לכו נרננה וכו' אינם. בכל אופן, אין כאן לשם יחוד.

כפי שאמרת, זהו כמו כל התכאליל כת"י הישנות. אפילו מזמור לתודה אין אחרי ברוך שאמר, רק מתחילים הזמירות מן יהי כבוד, וכמו שהעיר מהרי"ץ בעץ חיים שם על המנהג הקדום. בזמנו בתימן כולם היו נוסח בלדי, כל המחזות, וההבדלים היו קטנטנים, מלה פה ומלה שם. כל התכאליל היו כך.

המקום ברוך הוא יורה דרכינו, ויאיר נרנו, וישמע ברחמים ורצון את קול תפילותינו, אכ"ר.

הגר"י רצאבי: אין אמת בשמועה שעצמותיו של מהר"ש שבזי הועלו ארצה

קשרים עם אנשים מתוך השלטון של הגויים, הוא איש מדיני, זה חנן אותו בדעה בינה והשכל. מהעולים החדשים מקרוב מתימן, הוא מתייחד בכך שהוא אף תלמיד חכם, וגם יודע ויכול לברר כל דבר לאשורו. לפי בירוריו, אין מה לסמוך על אותה השמועה.

הגר"י רצאבי הוסיף: "בהיות ששמעתי שעורכים שם תפילות ותיקונים, אשמורות ועוד כל מיני דברים, לכן צריכים לדעת את האמת לאידך גיסא, שלא יאמרו כי הציבור שלנו פתאים מאמינים לכל דבר. שמועות מעין אלו צריכים לבדוק, ולא לסמוך על כל אחד". בתשובה להערה שהועלתה על כך שלפי השמועה שנפוצה הועלו רק עצמות ולא גוף שלם, ולכן לא מסתבר שאלו עצמותיו של מהר"ש שבזי, השיב הגר"י רצאבי: "אין הכי נמי. חד"ל דורשים ואומרים 'ורקב עצמות קנאה' - כל מי שיש לו קנאה בליבו, עצמותיו מרקיבים. כל שאין לו קנאה בליבו, אין עצמותיו מרקיבים. כבר דיברנו אפילו על צדיקים אחרונים מתימן, שגופם נשאר שלם ומקברם נדף ריח גן עדן". וסיים את דבריו: "לגופו של ענין, כנראה נפלה כאן טעות. ה' יזכנו ויאיר עינינו שלא ניכלם ולא ניכשל לעולם ועד, וישים חלקנו עם כל הצדיקים והחסידים שמנוחתם כבוד בגן עדן, וזכותם תגן בעדנו, אמן כן יהי רצון".

הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א פוסק עדת תימן, התייחס לאחרונה לשמועה שרווחה בציבור, לפיה עצמותיו של הגאון הקדוש מארי שלום שבזי זי"ע הועלו מתימן לארץ ישראל ונטמנו בקריית מלאכי. הוא דחה את הטענה ואמר ש"כנראה נפלה כאן טעות".

בשיעורו השבועי אמר הגר"י רצאבי: "בשנים האחרונות נפוצה שמועה שהעלו את עצמותיו של מארי שלום שבזי והביאון ארצה לקריית מלאכי וטוענים, כי נמצאים שם עוד כמה קברי צדיקים שהעלו אותם מדמשק וממרוקו, כגון את מהר"ח ויטאל ועוד כמה חכמים. ובין היתר, אומרים כי העלו גם כן את עצמות מהר"ש שבזי".

הגר"י רצאבי הבהיר שאין כוונתו חלילה לפקפק בעדויות, אולם ככל הנראה חלה טעות והועלו עצמות אחרות, מכיוון שמקום קברו של מהר"ש שבזי הוזז מספר פעמים בעבר. הוא סיפר שביקש מידידו הרב פאזי גריידי מניו יורק, מחבר הספר 'בחירי סגולה', להיכנס לעובי הקורה ולבדוק את הנושא לאשורו. "הוא ישב על הנושא כבר זמן רב", סיפר הגר"י רצאבי, "והשבוע, ברוך ה', קיבלתי ממנו לכל הפחות תשובה חלקית, שבדק את הנושא היטב ואין בדברים ממש. מהר"ש שבזי עודנו בתימן. אני סומך על הרב גריידי כי הוא בעל

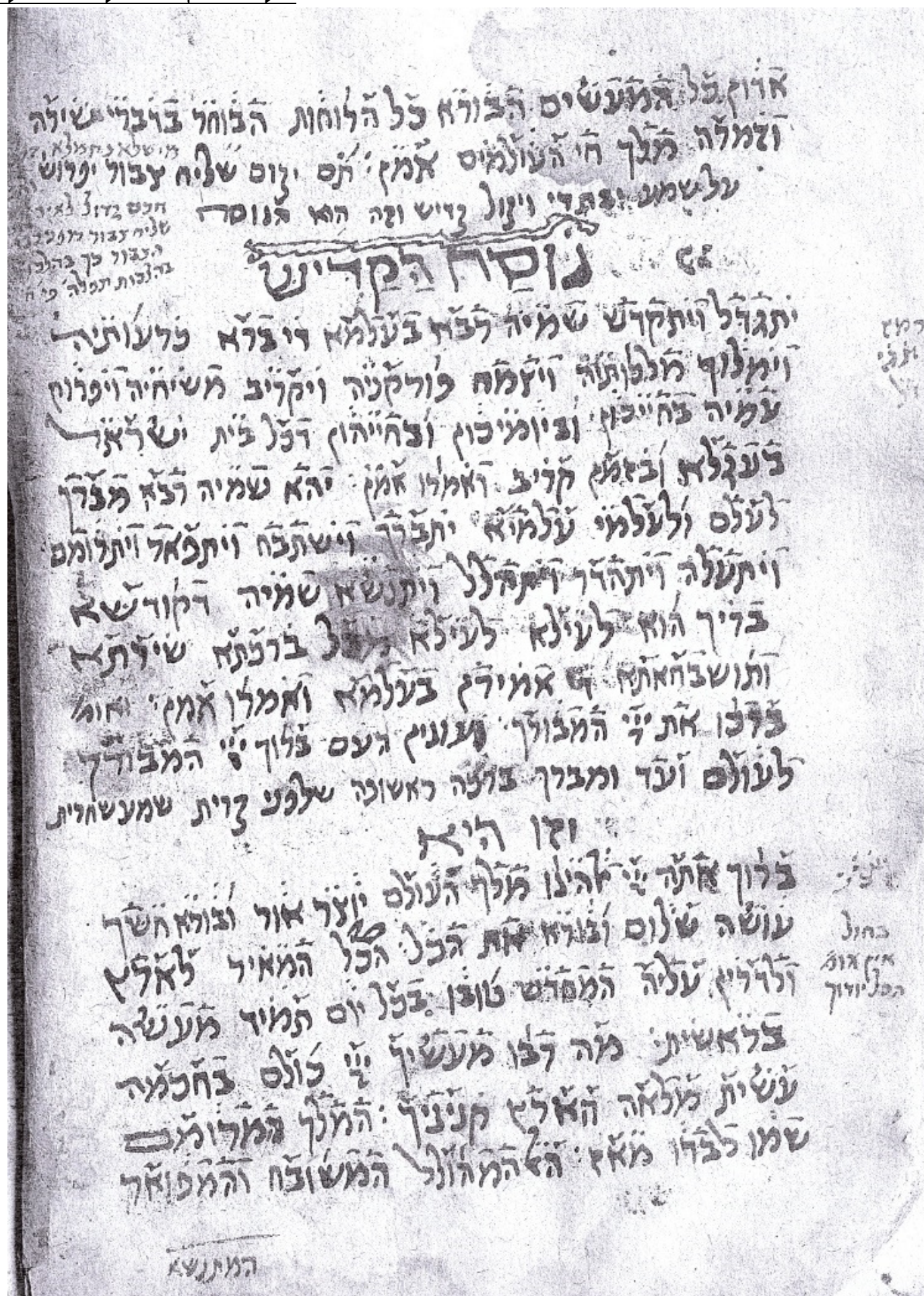
"הצוק" - י"ג כסלו ה'תש"פ, חלק א'

בגלגולם וחרב פיפיות בימים לעשות נקמה בגוים
 תנחומם בלאומים לאקור מלכיהם באיקים אנכדיהם
 בעבלי בדגל לעשות בהם משפט כחוב הדל הוא
 לכל חסידיו הללויה
 הללויה ברחמי עוזו הללויה בגבורותיו הללויה ברכו
 גדלו הללויה בתקע שופר הללויה בגבול ובנו
 הללויה בתוק ואחול הללויה במעם ועוגב הללויה
 בעלצלי שמע הללויה בעלצלי תנועה כל הנשמה
 תהלליה הללויה ביון יי לעולם אמן ואמן ומנון
 יי לעולם אמן ואמן ויברך דוד את יי לעיני כל
 הקהל ויאמר דוד ברוך אתה יי אלהי ישראל אביו
 מעולם ועד עולם לן יי הגדולה הגבורה
 והתפארת והנצח והדוד כי כל בשמים ובארץ לך
 יי הממלכה והמתנשא לכל לראש והעושה והפועל
 מלפניך ואתה מושל בכל ובידך כח וגבורה ובידך
 לגדל ולחזק לכל ועתה אהינו מורים אנחנו
 לך ומהללים לשם נתייך ויברכו שם כבודיך
 ומלומם על כל ברכה ותהלה
 ביום ההוא את ישראל מיד מצרים וירא ישראל
 וישע יי

ומלך לעולם ועד: כי בא סוס פרעה ברכבו ובנשיו
 עם וישב יי עליהם את מי הים ובני ישראל הלכו בצעיה
 בתוך הים: ותקח מרים הנביאה אחות אהרן
 את התוף בידה ותצאן כל הנשים אחריה בתופים
 ובמחלות ותענן להם מרים שורו ליי כי גאה גאה
 גאה סוס ולוכדו רמה בים: ויסע משה את ישראל
 מים סוף ויצאו למדבר שור וילכו שלשת ימים במדבר
 ולא מצאו מים: ויצאו מדתה ולא זבלו לשותות מים
 ממדה כי מרים הם על כן קרא שמה מרה: וילכו
 העם על משה לאמר מה נשתה ויענק ליי ויגדלו
 יי עץ וישלך אהמים וימתקו המים שם שם לו חק
 ומשפט ועם נסאו: ויאמל אם שמוע תשמע
 לקולי יי להיך והישך בעיניו מעשה והאזנת למצותיו
 ושמרת כל חקיו כל המלה אשר שמת במצותים
 לא אשים עליך כי אע יי רחמיך ומכרך יי
 ושתבח שמוך יי לעלמיו המלך
 הגדול והקדוש בשמים ובארץ כי לך נאה יי להיבו
 שיר ושבחה הלל ושמלה עוז וממשלה נצח וגבורה
 גדולה תהלה ותבארת קדושה ומלכות מעתה ועד
 עולם באימה למלך גדול התושבות להודו אוד

כי בכתב
 שמואל
 בעל פה
 שהיו חומרים
 הכזה

כי בדור
 שמואל
 ובמדרש
 האור
 עץ שר
 הדרכה
 בלשון ערב
 כנח

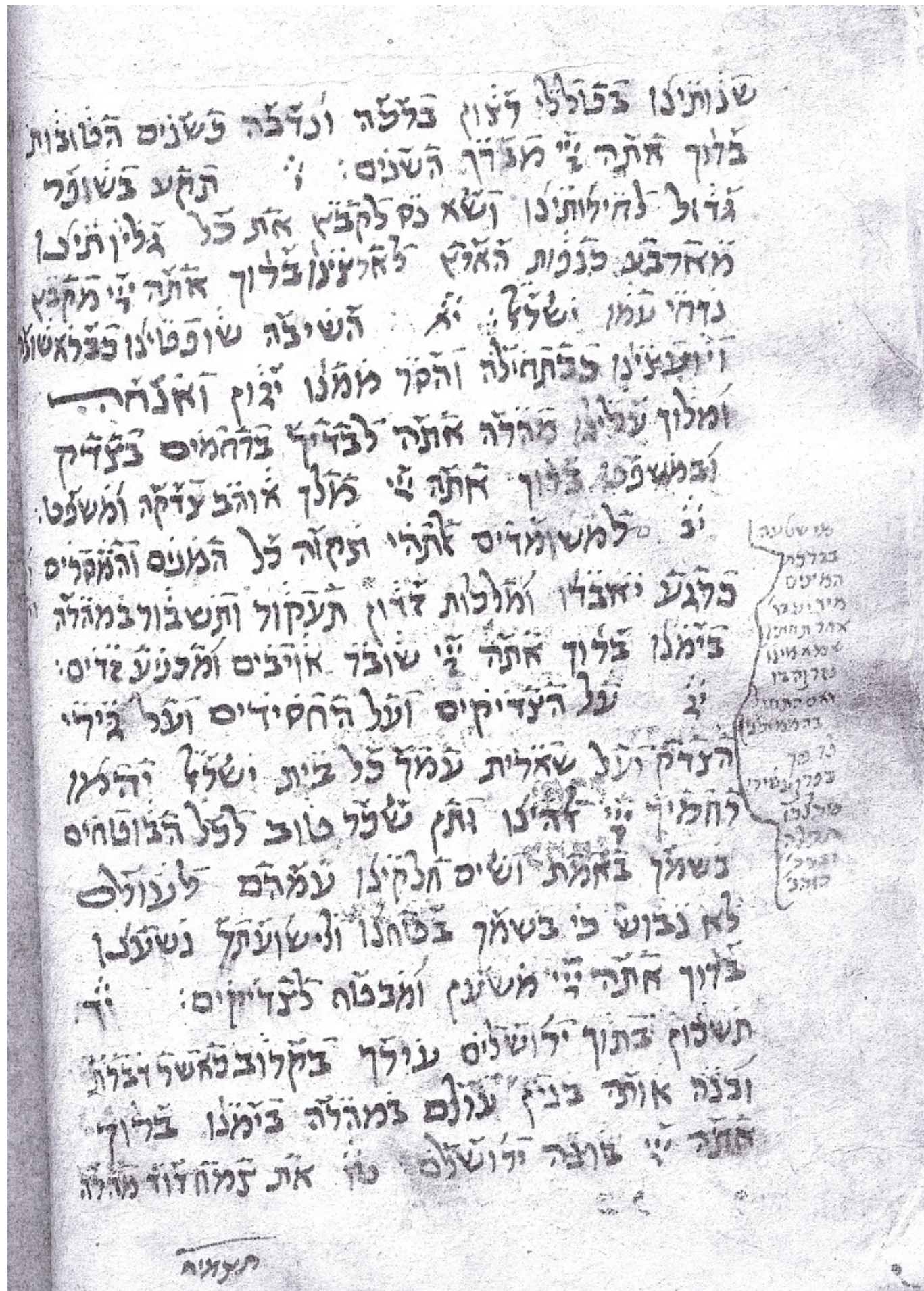

צילום כתיב של מהר"ש שבזי זיע"א, נוסח הקדיש וברכת יוצר אור וכו'

וְשָׂא לִפְנֵי וְטוֹב מִיָּמֹת עוֹלָם: אֵלֵינוּ מִלְּפָנֶיךָ
 הַמֶּלֶךְ הַלְבִּיט דָּחִים עָלֵינוּ אֲדוֹן עוֹשֵׂינוּ עוֹד מִשְׁגָּבָנוּ
 וְשֶׁעִינוּ מִשְׁגָּב בְּעֵדֵינוּ: אֲבִלּוֹךְ גְּדוֹל דַּעַד הַתְּקִין
 וְעַל דָּהֵר חֲמֵה טוֹב יֵצֵר בְּבוֹר לִשְׁמוֹ מֵאֲדוֹת נִתְּן בְּצִיּוֹת
 עֲבָד פְּנוֹת צְבָאוֹת קְדוֹשִׁים לוֹחֲמֵי שָׂדֵי תָמִיד יִסְכְּלוּ
 לְאַקְדוּשָׁתוֹ: תִּתְבַּלֵּךְ שֵׁי אֱהֵנוּ בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל
 הָאָרֶץ מִתַּחַת וְעַל כָּל שֶׁבַח מַעֲשֵׂה יְדִיךָ וּמֵאֲדוֹרֶיךָ
 אֲשֶׁר יֵצֵאת הָמָּה יִפְאֲלֶךְ כָּלָה: תִּתְבַּלֵּךְ לַעֲדָ צוֹמְכֶם
 מִלְּפָנֶיךָ גְּדָלֵנוּ בּוֹרֵא קְדוֹשִׁים וְתוֹמָם וְיִשְׁתַּבַּח שִׁמְךָ
 לַעֲדָ מִלְּפָנֶיךָ לְנֶעֱדָ יוֹצֵר מַשְׁלֵתִים אֲשֶׁר מַשְׁלֵתוּ עוֹמָדִים
 בְּיוֹם עוֹלָם וְאִשְׁמִיעֵם אֶת קוֹלִם יְחָד בְּדַבְּרֵי אֱלֹהִים
 חַיִּים וְהַלֵּךְ עוֹלָם: עוֹלָם אֱלֹהִים כּוֹלֵם בְּלֹדִים
 כּוֹלֵם גְּבוּלִים עוֹשֵׂים בְּאֵימָה וְיִדְאָה רִצּוֹן קוֹנֵה
 בְּאֵהֲבָה: וְכוֹלֵם מִקְבָּלִים עֲלֵיהֶם עוֹלָה מִלִּפְנֵי שָׁמַיִם
 דָּה מִקָּה וְנִזְוָתִים בְּרִצּוֹן רְשׁוֹת דָּה לָהּ לִהְיוֹת לְיוֹצֵרִים
 בְּנִחַת לֹחַ בְּשֵׁלָה בְּלוּדָה וּבְנֵעִימָה טַהוּלָה: כּוֹלֵם
 כֹּחַ עוֹנֵם בִּירָאָה וְאֹמְרִים קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ יְיָ
 צְבָאוֹת מְלֹא כָּל הָאָרֶץ בְּבוֹדוֹ: וְהַאֲוִקֵּם חַד וְחִיּוֹת
 הַקְּדוֹשׁ יְחָד מִתְּשָׁאִים לַעֲוֹתָם מִשְׁבָּחִים וְאֹמְרִים בְּלוֹךְ
 בְּבוֹד שֵׁי מִמְּקוֹמוֹ: לֹא בְּלוֹךְ נְעִימוֹת יִתְּנוּ לְמֶלֶךְ הָאֵל
 הַיּ וְקוֹיִם דְּמִילּוֹת וְאִמְרוּ וְתוֹשְׁבֵיחַת לַפְּעוֹ יִשְׁמְעוּ
 הוּא לְבָדוּ מְלֹם וְקְדוֹשׁ פּוֹעֵל גְּבוּלוֹת עוֹשֵׂה חֲדָשׁוֹת

ב צדוד
 המוח
 פתב דאה
 והצטין
 ס זור

צילום כתי"ק של מהר"ש שבוי זיע"א, המשך ברכת יוצר אור וכו'

צילום כתי"ק של מהר"ש שבזי זיע"א, ברכת למשומדים וכו'

לכַּעֲךְ אֲנִי כוֹרֵעַ וּמִשְׁתַּחֲוֶה וּמִתְחַנֵּן אֲדוֹן הָעוֹלָם
 אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים וְאֲדוֹן הָאֲדוֹנִים כִּי לֹא עַל צְדָקוֹתֵינוּ
 אֵנָחֵנו מִפְּלִיט תַּחֲמוֹנֵנוּ לִפְנֶיךָ כִּי עַל רַחֲמֶיךָ
 הַרְבִּים: מֶה אֲנוּ מֶה חַיֵּינוּ מֶה צְדָקֵינוּ מֶה
 מַעֲשֵׂינוּ מֶה נֶאֱמַר לִפְנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּלוֹא כָל
 הַגְּבוּרִים כֹּאֲזֵן לִפְנֶיךָ וְאִנְשֵׁי הָשָׁם כֹּלָא הֵיוּ: מֶה
 נֶאֱמַר לִי מֶה כִּדְבָר וְמֶה נִצְטָוֶךָ חֲטָאוֹנוּ עוֹנוֹנוּ
 חַדְשָׁנוּ וְחַלְלָנוּ וְכִפּוֹר מִמִּצְוֹתֶיךָ וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ הַטּוֹב
 לָךְ יְיָ הַצְדִּיקָה וְלָנוּ בּוֹשֵׁת הַכֶּנֶס הַשְּׁחָרָה כִּנְנוּ
 מִפְּנֵי אֲשֶׁר חָטָאנוּ וְנִכְכַּלְהָ קוֹמַתֵינוּ מִפְּנֵי עֲוֹנוֹתֵינוּ
 וְאֵין לָנוּ פֶה לְהַשִּׁיב וְלֹא מִצַּח לְהָרִים דָּאֵשׁ
 אֱלֹהֵי בִשְׁתִּי וְנִכְלַמְתִּי לְהָרִים אֱלֹהֵי כֶּן לֹאֲךָ כִּי עֲוֹנוֹתֵינוּ
 רַבִּיו לְהַעֲלֶה דָּאֵשׁ וְאֲשֶׁר חָטָאנוּ גְדֻלָּה עַד לַשָּׁמַיִם
 אֵין בָּנוּ מַעֲשִׂים עֲשֵׂה עִמָּנוּ צְדָקָה לְמַעַן שִׁמְךָ
 כִּמוֹ שֶׁבִּטְחָתְךָ עֲלֵינוּ: **גְּבִי־אֵיךְ לְמַעַן שְׁמִי**
אֲחִידִךְ אֲנִי וְתַהֲלִית אַחֲרָם לָךְ לְבַלְתִּי הַכְדִּיתֶךָ
לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עוֹשֶׂה בֵּית יִשְׂרָאֵל לְשֵׁם
קְדֻשָּׁתִי לֹא לָנוּ יְיָ לֹא לָנוּ כִּי לְשִׁמְךָ תֵּן כְּבוֹד
עַל חֲסִדְךָ וְעַל אֱמֻנָתְךָ: לֵמַה יֵּאֱמָלוּ הַגּוֹיִם
אִיהֵם נָא אֱלֹהֵיהֶם: אֲנִי יְיָ לֹתְכֵן יִקְרָשִׁי הָעַם

ה'תש"פ

כ"י
 לראובן
 מרת רחל
 סלחתי
 ש"ך מלשון
 חוסס

ה'תש"פ

צילום כתי"ק של מהר"ש שבזי זיע"א, נוסח נפילת פנים, לפניך אני כורע וכו'

203

מחבר
הרב רבינו
שלמה יוסף
על ידי
הרב רבינו
שלמה יוסף

שעה נא שונו לאה כי דחלתי מיום פקדך ותביא
במשפט לבני הדרך לטובה יעלה דברי נגדך
בשרי קמו מבוא פחדך עשה עמי אות אה ציל
עבדך ויהי קיי משגב לך
הלד ועיני בוכה כדלך טורד דלע התיצה
אנשי המה ומשתפפה כי היא סוטה ומתהפפה
ולושעך אל בכל עת חובה ואם הטאת לך
ואינה זונה חושה ועשה למען פדוך ויהי
מה לקבץ יחידה עניה פתה אויב ברוב תאנה
גם נתן לה חיים ומחיה כי היא נמבזה בעירוס
אעריה ונהפך ששונה להיות נהיה אחל היתה
בחולה נקיה להציל ולדע להשניל בסוףך
שולה ברצון עניה כי לושעך תמיד מחלה
אזר וזה בזה ינחם ולילה היית בעיני שחה
וקלה מת תנחמה בששון וצהלה ותרים קרן
לדוד עבדך ויהי צדיק אתה אשופט בצדק
תזכור בריתך תחזק בך ותדוש צדיים באפק
ותקן ואם עמך סר וגם לא צדק טהר נא לב עקום

כי
אדע
שני
היה

בשרי

אך שער

כדלך

טורד

טל

התיצה

נזלת

כמו

והטור

בשר

היה

הנפש

שני

מיו

היה

היה

היה

היה

ציון שמו של מהר"ש שבוי בתחילת הדף למעלה בכתי"ק, ומכאן תאליף צעיר
התלמידים נאסף אלכתאב, שלם בן אבא מארי יוסף משתא (עיין לעיל עמ' 17 בחוברת)